దేశీ ప్రచురణ
ప్రథమ ముద్రణ
సెప్టెంబరు—1955
వెల : రూపాయిన్నర.

'గుండుసూది' నుండి
పునర్ముద్రితము

దేశీ ప్రెస్
విజయవాడ-2

సంపాదకులు :
కొండలపాటి శకుంతలాదేవి
శివరామకృష్ణ

౧

"పగలల్లా ఎండ పేల్చేస్తుంది. సాయంత్రం అయేవేళకి యీ చల్లగాలి ఎక్కణ్ణించి వస్తుందోగాని ప్రాణం లేచి వస్తోంది" అంటూ సిగరెట్టు ముట్టించాడు శర్మ.

శర్మకి కుడివైపు దాసూ, ఎడంవైపు లక్ష్మణ్, ఎదురుగా వాసంతీ, జానకీ, రామారావూ కూచుని ఉన్నారు. వెన్నెల సన్నగా కొబ్బరాకుల్లోంచి తప్పుకుని వారిమీద పడుతోంది. దూరాన సముద్రపు హోరు.

"అందుకే మీరు సిప్లా రమ్మన్నా. యీ స్థలాన్ని వదిలి రాలేను. అందులోనూ వేసంగిలో, యీ చల్లదనాన్ని, చుట్టూ సముద్రాన్నీ యీ తోటలమధ్య నున్న నా కోగుల్నీ వదల బుద్ధెయ్యదు. భీమ్లీ అందం మీకు యిప్పుడన్నా అర్థం అవుతోందా?" అన్నాడు రామారావు తనుకూడా సిగరెట్ ముట్టిస్తూ.

"మూడురోజులు వుందామనివచ్చిన దాన్ని, పదిరోజులయినా, వదలిపోలేకుండా వున్నాను. అక్కడ ,నాకు మించిపోయే పనులున్నాయి. రేపు ప్రయాణం తప్పదు" అంది జానకి వొళ్ళు విరుచుకుంటూ.

"నీ కెప్పుడూ చందాల గోలేగా! ఆ స్కూలు బెనిఫిట్ షోకోసం కదూ నీ ఆత్రం? ఇంత అందమైన ప్రదేశాన్ని

ఆ నాటకం కోసం వొదిలి వెళ్ళిపోతావా? నేనైతేనా నా ఎత్తు ధనంపోసినా ఆ వెధవ పనులకి వొప్పుకోను." అంది వాసంతి.

"అయితే జానకీ, మీకింకా సంఘోద్ధరణమీద నమ్మకం పోలేదన్నమాట. చందాలకోసం తిరుగుతూనే ఉన్నారా? మీలాంటి విచిత్ర వ్యక్తులు అరుదుగా ఉంటారు సుమండీ! సుఖంగా కాలక్షేపం చెయ్యక ఎందుకొచ్చిన బెడదండీ మీకీ సోషల్ వర్క్?" అన్నాడు శర్మ.

"దాని తత్వమే అంత. చిన్నప్పటి నుంచీ యింతే, అమ్మా వాళ్ళిచ్చిన డబ్బుల్తో మేమంతా కొనుక్కుతింటే, తను బీదపిల్లలకు మరమరాలు కొనిబెట్టేది. ఈ సంఘోద్ధరణ కోసం ప్రతివారితోనూ ఎంతో అణకువగా మాట్లాడుతుంది. వాడిచ్చేది వెధవ పదిరూపాయలు. పాపం, జానకిని యిరవైసార్లు తిప్పుతాడు. అందుకే నాకు యీ దానధర్మాలు చేసే వాళ్ళనిచూస్తే చీదర. వాళ్లిచ్చేదానికి పదిరెట్లు మనదగ్గర పొగడ్తల రూపంలో పుచ్చుకుంటారు" అన్నాడు దాసు.

"అందరూ అలాటివారే వుండరు. నూటికి ఏ ఒక్కరో భారీగా ధర్మంచేస్తారు. అలాటివారితో ఒకొక్క సంస్థ దారిద్ర్యం పూర్తిగా తీరిపోతుంది" అంది జానకి, దానధర్మాలు చేసేవాళ్ళని సమర్థిస్తూ.

"ఆ. ఆ యిచ్చేవాడు ఏ బ్లాక్ మార్కెటీరో అయి వుంటాడు. పాపం చేసినవాళ్ళు వెనక దేవాలయాలకి యిచ్చే

వారు. ఇప్పటివాళ్లు సంస్థలకిచ్చి యిటుకీర్తినీ అటు పుణ్యాన్నీ సంపాయిస్తున్నారు” అంది వాసంతి.

“అన్నీ పెడర్థాలే తీస్తావు నువ్వు ! పాపపరిహారంగా ఏ కొందరో యిచ్చినా, చాలామంది తమ విరాళాలవల్ల సంఘాలు బాగుపడతాయనే సదుద్దేశంతోనే యిస్తారు. ఏమంటారు - లక్ష్మణరావుగారూ ?” అంది జానకి.

“పాపభీతివల్లయితేనేం, లేక పుణ్యావంస్తుందనే ఆశతోనేం, సంఘంలో కొందరు బాగుపడతారని అయితేనేం, ఏదో విధంగా ప్రతికాలంలోనూ కొంతమంది దయార్ద్ర హృదయులు తమ ఆస్థిని యివ్వడం సంఘక్షేమంకోరే యిస్తారని అనుకుంటే మనకీ తృప్తిగా !” అన్నాడు లక్ష్మణరావు.

“పెద్దపెద్ద ఆస్తులని సంఘాలకోసం యిచ్చేవారు, వారివారి జీవితానుభవాల్నిబట్టి యిస్తారుగాని, సంఘంలో మనుషులు సుఖపడ్తారని యివ్వరు. చుట్టూ పెరిగిన పరిసరాల మీాద కసికొద్దీ అలాచేస్తారు. బయటవాళ్ల మేలుకోరిచేస్తారా- లేక తమ ఆత్మతృప్తికోసం చేస్తారా అంటే - ఆత్మతృప్తి కోసమే అంటాను. సన్నిహితులూ బంధువులూ లేనివాళ్లెవ రుంటారు ? కాని వారిమీాద కసికొద్దీ, వున్న ఆస్తినంతా ఏదో సమాజానికి రాసిన స్త్రీని నే నెరుగుదును” అని డాక్టరు రామారావు అంటూండగా...

"మీ మాటకి అడ్డొచ్చాను. మీ నర్సింగ్ హోమ్‌లో రేణుకాదేవి ఆస్తినంతా సేవాసమాజానికి రాయడానికి కారణం ఏమిటి డాక్టర్ ?" అంది వాసంతి.

"ఆవిడ్ని గురించి చాలా విచిత్రమైన కథలు విన్నాం. అసలు రహస్యం మీకు తెలిసి వుండాలి చెప్పరూ ! మూడు లక్షల రూపాయల ఆస్తీ సేవాసమాజానికి రాసిందని పేపర్లో చదినాను. ఆ కథేమిటో చెప్పరూ ?" అంది జానకి.

"టూకీగా తేలే కథకాదు. రెండుమూడు గంటలు పడుతుంది" అన్నాడు డాక్టరు.

"చెప్పండి - చెప్పండి" అన్నారు అందరూను.

* * * *

నేనూ రాజనూ ఇంటర్ నుంచీ క్లాస్ మేట్సుము. ఇద్దరం చాలా స్నేహంగా వుండేవారం. ఒకేసారి యమ్. బి. పూర్తిచేశాం. నేను హార్ట్ డిసీజీస్‌లో స్పెషలైజ్ చేసి, యిక్కడ నర్సింగ్ హోమ్ పెట్టాను. అతను మద్రాసులో వుండిపోయి అక్కడే ప్రాక్టీసు పెట్టాడు. రాజన్ మళయాళీ; అతను చక్కటి మాటకారి. సంభాషణలో ఛలోక్తులు విసురుతూ, అవతలవాళ్ళని యిట్టే మంచిచేసుకోగలడు. రోగి చెప్పినదే చెప్పినా చిరునవ్వు నవ్వుకుంటూ వినేవోపిక వుందతనికి. డాక్టరుకి మంచి ప్రాక్టీస్ రావాలంటే, మందులకంటే, మాట మంచితనం ముఖ్యం. ఆ కిటుకు రాజన్‌కి తెలుసు.

నన్ను చాలాసార్లు తనతో కలిసి ప్రాక్టీస్ పెట్టమని కోరాడు. కానీ నాకు భీమ్లీని వదిలి వెళ్ళేందుకు మనసొప్ప లేదు. గుండె జబ్బున్న నా రోగులకి పట్నపురోద పనికిరాదు. అందువల్ల యిక్కడే వుండిపోయాను. రాజన్ మటుకు సంవత్సరానికి ఒక సారన్నా వచ్చి యిక్కడ వారంరోజులు వుండి వెళ్తూండే వాడు. పట్నంనుంచి కేసులు అప్పుడప్పుడు యిక్కడికి సంపుతూ వుండేవాడు. అతనిదగ్గిరనుంచి ఒకరోజున ఓ ఉత్తరం వచ్చింది. ప్రఖ్యాత సినిమాతార రేణుకాదేవి గుండె జబ్బుతో బాధపడు తోందనీ, ఆమెని తొందరలోనే నా నర్సింగ్ హోమ్‌కి విశ్రాంతి కోసం పంపిస్తున్నాననీ రాశాడు.

జబ్బు బాగా ముదిరేదాకా డాక్టరుకి చూపించుకోక, చివరి ఘడియల్లో పరిగెత్తుకొచ్చే రోగుల్లాంటిదే కదాఅని వూరుకున్నాను. రేణుకాదేవి పేరు ప్రఖ్యాతులుగల సినిమా స్టారని నాకు తెలుసు. అందరికిమల్లే నేనూ ఆవిడ సినిమాలు చూశాను. అన్ని పిక్చర్లూ కాకపోయినా కొన్ని చూశాను. మేము యింటర్ చదువుతుండగా చూసిన కృష్ణలీలల్లో కృష్ణు డిగా వేసిన రేణుక యీామె. ప్రజలీమెకు బ్రహ్మరథం పడు తున్నారని ఏవేవో పేపర్లలోచూసి తెలుసుకున్నాను. ఆవిడ గొప్ప నటీమణిట. ఆమె చిత్రాలకి కనకవర్షం కురిపిస్తుందని మా రాజన్ చెప్పగా విన్నాను.

ఆ మర్నాడు రేణుకాదేవే స్వయంగా ఉత్తరంరాసింది. రాజన్‌వల్ల తన రోగపరిస్థితి నాకూ తెలిసే వుంటుందనీ, వాక

వారంరోజుల్లో వచ్చి, నర్సింగ్ హోమ్ చూసుకుని, తనకి నచ్చితే రెండుమూడు నెలలు విశ్రాంతి తీసుకుంటాననీ రాసింది. నేను సౌమ్యంగా జవాబు రాశాను. రాజన్ వద్దనుంచి మరొక ఉత్తరం వచ్చింది. ఆమె రాకవల్ల నా నర్సింగ్ హోమ్‌కి పబ్లిసిటీ బాగా వస్తుందనీ, దక్షిణానవున్న బెస్ట్ కాటేజీ ఆమె కోసం వుంచమనీ, డబ్బుకి సందేహించక్కర్లేదనీ రాశాడు.

రాజన్ ఉత్తరం నాకు కాస్త చికాకు కలిగించింది. నా రోగులందరూ మానసికంగా దుర్బలులు. ఏవిధమైన వుద్రేకం వారికి పనికిరాదు. వచ్చే ఆమె సినిమా తార, అందులో రేణుకాదేవి! ఈ హడావుడివల్ల నా నర్సింగ్ హోమ్ ప్రశాంతతకీ, యితర రోగుల ఆరోగ్యానికీ భంగం కలుగుతుందేమోనని అనుమానం కలిగింది. కాని రావద్దని రాయలేకపోయాను. దక్షిణవేపు కాటేజీ, దానిపక్క కాటేజీ రెండూ ఖాళీగా వున్నాయి. రెండూ రేణుకాదేవి రాకకోసం సిద్ధంచేయించి వుంచాను.

రేణుకాదేవి రాకను నేను ఎంత రహస్యంగా వుంచినా, యిద్దరు ముగ్గురు రోగులూ, వూరిలో పెద్దలూ ఆమె రాక విషయం ప్రశ్నించారు. అధిక ప్రసంగం వొద్దని రోగుల్ని గదమాయించాను. వూళ్ళోవాళ్ళకి ఆమె రాక యింకా నిశ్చయం కాలేదని అబద్ధం చెప్పాను. ఏమైనా నర్సింగ్ హోమ్‌లో ఒకవిధమైన అలజడి ప్రారంభం అయింది.

ఆ రోజు సోమవారం అనుకుంటా, పొద్దుట తొమ్మిది గంటలకి నేను రౌండ్సుతీసుకుంటూండగా రేణుకాదేవి మెయిల్లో వస్తున్నట్టు వైరొచ్చింది. రౌండ్సు పూర్తిఅయాక దక్షిణవేపు కాటేజీ ఒకసారి చూసివచ్చాను. హెడ్‌నర్స్‌కి ఆ నాడే పేషెంటు రాబోతోందని చెప్పాను.

సాయింత్రం నాలుగు గంటలకి మూడుకార్లతో దిగారు జనం. వారిచుట్టూ వూళ్లో పిల్లా పెద్దా అంతా గుమిగూడారు. నర్సు వెళ్ళి రేణుకాదేవికి ఆమె కాటేజీ చూపించింది. మూడు కార్లలోని సామానూ, మనుషులూ పక్క కాటేజీలో సర్దు కున్నారు. ఆ సాయింత్రం ఏడుగంటలదాకా ఒకటే హడావుడి. వచ్చేవారూ, పోయేవారు. నర్సింగ్‌హోమ్‌లోని పేషెంట్లంతా ఏదో సంబరంలా హడావుడి పడిపోతున్నారు. ఆనాడు యిద్దరు ముగ్గురు పేషెంట్లని చివాట్లువేశాను.

మర్నాటి రౌండ్స్‌లో ఆమె కాటేజికిగూడా వెళ్ళాను. లోపల నలుగురైదుగురు మగవాళ్ళూ, ముగ్గురు ఆడ వాళ్ళూ కాఫీలు టిఫెన్లూ తీసుకుంటూ గట్టిగా నవ్వుతూ కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు. వారినిచూస్తే మందు యిప్పించే దుకు వచ్చినట్టుగానే లేదు. ఏదో పిక్‌నిక్ 'ఎంజాయ్' చేస్తు న్నట్టున్నారు. కోపాన్ని దిగమింగుకున్నాను. ఆమెకు కావలసిన సౌకర్యాలు అందినవో లేవో కనుక్కున్నాను. అన్నిటికీ సమాధానం చెప్పింది. జవాబు చెప్పడంలో తలబిరుసుతనం వుందా అనిపించింది. ఈవిడకు మందేమిటి? అనుకున్నాను.

మూడురోజులయింది. రేణుక 'కన్సల్టింగ్ రూమ్' కి రాలేదు, నేను మళ్లీ కాలేజికి వెళ్ళనూలేదు. నర్సు వాళ్ళకి కావలసిన భోజన సదుపాయాలు చేస్తోంది. అసలు భోజన పదార్థాలూ, పళ్ళూ, పాలూ వ్యాళ్ళనుంచి ఆమెకి ఎక్కి తొక్కి అయ్యేట్టు సప్లయి అవుతున్నాయి. ఎప్పుడూ ప్రశాంతంగా వుండే నర్సింగ్ హోమ్‌లో ఎంతో అలజడి. ఇద్దరు ముగ్గురు పేషెంట్ల హార్ట్ బీట్‌లో భేదం కనపడింది. ఎంత పట్టించుకోకుండా ఉందామనుకున్నా ఎలా వీలవుతుంది ?

ఆ సాయింత్రం రేణుకతో మాట్లాడి నర్సింగ్ హోమ్ నిబంధనలు తెలియపరిచి, ఆమెవంటి రోగులకిది అనువయిన స్థలంకాదని చెపుదామని నిశ్చయించుకున్నాను.

సాయంత్రం ఐదవుతుంది. నా బంగళా వరండాల్లో పేపరుచూస్తూ కూచున్నాను. రేణుక వంటరిగా, బంగళా కొబ్బరి తోటల్లోంచి వస్తోంది. ఆమెచుట్టూ బాడీగార్డ్సు లేరు, ఏదో పరధ్యాన్నంగా తలవంచుకు నడుస్తోంది. అస్తమించబోయే సూర్యుడు ఆమె బంగారువన్నె శరీరానికి మెరుగునిస్తున్నాడు. అతి సామాన్యంగా, అలంకారాలు లేకుండా ఉంది. బాబ్ చేసిన జుట్టు వదులుగా బుజాలమీదకు వేలాడుతోంది. మెళ్లో రవ్వలహారాలూ, నగలూ, ఏమీలేవు. ఆ సాయింత్రంవేళ ఆమె దివ్యసుందరమూర్తిలా కనిపించింది. ఆమె వంక రెప్ప వాల్చకుండా చూశాను. ఆ క్షణాన అర్థం

అయింది. ప్రజలు యీ మెక్కై ఎందుకు కనకవర్షం కురిపిస్తారో! వరగేసినతల, సన్నని నడుం, నాజూకయిన ఆ శరీరంలోని వంపులు - అబ్బ! ఏమిటా లావణ్యం—అనుకున్నాను. మొదటి రోజు అవుపడిన అహంభావి యీ రేణుకయేనా అనిపించింది.

నెమ్మదిగా ప్రబంధ కన్యలా నడుస్తూ, వరండావైపు వచ్చింది. మెట్లు ఎక్కుతూంటే, లేచి కుర్చీ చూపించాను. చివరి మెట్టుమీద నిల్చుని సముద్రంలో క్రుంగే సూర్యుణ్ణీ, పొడుగాటి కొబ్బరిచెట్లనీడల్నీ, వచ్చే చంద్రకాంతుల్నీ వొకసారి మునివేళ్ళమీద నిలబడిచూసి నిట్టూర్పు విడిచింది. ఇదికూడా నటనా? అనిపించింది.

కుర్చీలో కూచుని బంగళాను పరీక్షగా చూసింది. "నేను రేపు బయలుదేరి వెళ్తున్నాను" అంది రేణుకాదేవి. నేను మాట్లాడలేదు. "వచ్చే నెలలో మా వాళ్ళనంతా అక్కడ వొదిలేసి, ఒక్కదాన్నే యిక్కడికి వస్తాను. మందు మాకూ అప్పటినుంచి మొదలుపెట్టొచ్చు. అందుకనే యీ మూడురోజులు హాయిగా తిరుగుతున్నది. ఇప్పుడు వుంటున్న కాటేజీ నాకోసం వుంచెయ్యండి. ఇంకెవ్వరికీ యివ్వరుగా! వచ్చేనెల పదిహేనో తేదీకల్లా యిక్కడ వుంటాను. ఈసారి చాలా 'క్వయట్'గా వస్తానేండి. మీ నర్సింగ్ హోమ్‌ని డిస్టర్బ్ చెయ్యను" అంది నవ్వుతూ.

'మరోమాట. నా కాటేజీకి ముందు పూలమొక్కలు ఏమన్నా వేయించండి. నాకు పువ్వులంటే చాలాయిష్టం. నే

వచ్చేవేళకి పువ్వులు విచ్చుతూండాలని ఆశగావుంది. రేపు ఎల్లుండి మీరూ నేనూ తటస్థపడమేమో, ట్రీట్‌మెంట్ కోసం యిది అడ్వాన్సుగా వుంచండి" అంది వెయ్యిరూపాయల చెక్ బల్లమీద వుంచి.

"మీరు వచ్చాక యిద్దురుగాని!" అన్నాను.

"నేను వస్తానని మీకు నమ్మకంలేదు, ఈ లోపల ఆ కాటేజీ మరొకళ్ళకి యిచ్చేస్తే! డబ్బుయిచ్చాను గనక మీరు అది నాకిందే వుంచుతారు" అంది మొదటిమాటు నా మీద దృష్టినిలుపుతూ.

అబ్బ! ఎంత చక్కని కళ్ళు. ఆ కళ్ళు కలలలో మూర్ఛలు పోతున్నాయి. వాటిచుట్టూ మటుకు నల్లని రేఖలు. చెక్కిళ్ళు పాలిపోయినట్టున్నాయి.

"డాక్టర్ రాజన్ చెప్పారుగాని యింత అందమైన ప్రదేశమని అనుకోలేక పోయాను. పూలచెట్లు వేయిస్తారుగా నే వచ్చేవేళకి" అంది లేచి నుల్చుని.

నమస్కారంచేసి మెట్లుదిగింది. భారంగా నడుస్తూ నర్సింగ్‌హోమ్ వైపు వెళ్ళింది రేణుక. టేబుల్‌మీద చెక్కు గాలికి ఎగిరి నా గుండెమీద కొట్టుకుంది.

*　　*　　*

మరునటి నెల పన్నాలుగో తేదీ సాయంత్రం ముగ్గురు మొగవాళ్ళూ, నలుగురు ఆడవాళ్ళూ యిద్దరు పిల్లలూ రేణుకా

వచ్చారు. వారివెంట యిద్దరు మొగవాళ్ళూ వొక ఆడవొక రూనూ.

పూర్వమంత హడావుడి లేకపోయినా, ఆ ఛాయలు మిటుకున్నాయి. ఈ సారి వూళ్ళోవాళ్ళు ఎక్కువ రాకపోయినా రేణుకతో వచ్చినవారు మాత్రం రోజూ బయటకు వెళ్ళి వస్తూండేవారు. వచ్చిన మర్నాడే రేణుక కన్సల్టింగ్ రూమ్‌కి వచ్చింది. తనతో వచ్చినవారు వెళ్ళిపోయాక మందు మొదలు పెడ్తాననీ, అంతవరకూ ఆగమనీ అడిగింది.

ఎన్నాళ్ళుంటారని నేను అడగలేదు; రేణుక చెప్పలేదు.

రొండ్రోజుల్లో రేణుక కాటేజీలోకి వెళ్ళాను. ఆ వేళకి హాల్లో మెంబర్లందరూ వున్నారు. రేణుక తన భర్తనీ, బావ గార్నీ, అన్నగార్నీ పరిచయం చేసింది. అందరూ తెలివిగల వాళ్ళేననిపించింది. అటుతర్వాత రేణుక తన తల్లినీ, వదిన గారినీ, నాకు చూపించింది. ఇద్దరూ వింతంతువులు. రేణు కని నా చేతుల్లో వుంచినట్టు, ఆమె ఆరోగ్యానికి నేను బాధ్యుణ్ణి అయినట్టు మాట్లాడారు. అప్పగారూ, వదినగారి కూతురు ఝూట, యిద్దరూ రేణుకంత అందగత్తెలు కాకపోయినా చక్కని వారనక తప్పదు. అందరూ రేణుక ఆరోగ్యం గురించి ఆదుర్దా కనపరుస్తూ మాట్లాడారు. నాకు చేతనయినంత సహా యం జేస్తానని మాటయిచ్చాను.

వచ్చిన నాలుగోరోజున రేణుక భర్తా, బంధువర్గమూ నా ఆఫీసుకి వచ్చారు, వాళ్ళు వెళ్ళిపోతున్నట్టు చెప్పేందుకు.

"అమ్మాయిని మీ చేతుల్లో వుంచాను. దానికి కాస్త ఎలా వున్నా తెలియపరచండి, వచ్చి వాల్తాను. అసలిక్కడ నేను వుంటానంటూంటే, వద్దంటోంది. కోడలికి పురిటిరోజులు. లేక పోతే వుందును" అని కంటనీరు పెట్టుకుంది రేణుకతల్లి.

"ఏం ఫరవాలేదు. తొందరలో నయం అయిపోతుంది. విశ్రాంతి కావాలామెకి. మీరేమీ భయపడకండి" అన్నాను.

రేణుకభర్త తెల్లగా పొడుగ్గా వున్నాడు. తెలివిగల వాడు, "నే నిక్కడుండి చేసేదిలేదు. అక్కడ చూసుకోవా ల్సిన వ్యవహారం చాలావుంది. తన ఆరోగ్యస్థితి రేణుక రాస్తూ వుంటుంది, మీరుగూడా కనీసం మూడురోజులకన్నా ఒక జాబు రాయండి. యీ జబ్బుతో ఎక్కడ ప్రోగ్రామ్స్ అక్కడ కాన్సిల్ చేసుకుంది. మీకు తెలుసుగా ఆవిడ గురించి !" అని శెలవు తీసుకున్నాడు. ఎంత అదృష్టవంతురాలు రేణుక ! ఇంత ప్రేమించే ఆత్మీయులు – అంత ఆరాధించే ప్రజలు.

* * * *

అంతా వెళ్ళిపోయారు. పనిచేసేమనిషి దగ్గిరనుంచీ వెళ్ళి పోడం నాకు ఆశ్చర్యం కలిగించింది. తల్లినికూడా వద్దని తన తాలూకు మనుషుల్ని ఒక్కరినికూడా వుంచకుండా పంపించి వేయడం నాకు వింతగా తోచింది. వారు వెళ్ళిపోయిన మర్నాడు రేణుకని పరీక్షచేశాను. ఆమె గుండెలస్థితి బాగా లేదు. మహా అయితే ఆరునెలలు బతకవచ్చు. ఏమో చెప్ప

లేం-చాలారోజులు తీసుకోనూవచ్చు. అన్నిటికంటే మాన సికంగా విశ్రాంతి అత్యవసరం.

"మీరు పూర్తిగా విశ్రాంతి తీసుకోవాలి. మూడు నెలలపాటు హాస్పిటల్ గేటు దాటకుండా వుండాలి. యిక మానసికంగా కూడా విశ్రాంతి కావాలి. దైహికంగా శక్తికలి గేటట్లు నర్సింగ్ హోమ్ చూసుకోగలదు. మానసిక శక్తికి ఆలోచించకుండా వుండటమే మందు. మీరెక్కడాను, మనసు మద్రాసు లోనూ కాకూడదు" అన్నాను డాక్టరు ధోరణిలో.

"ఇన్నాళ్లకి మానసిక విశ్రాంతి తీసుకొనే అవకాశం చిక్కిందిగదా అని నేను సంతోషిస్తూవుంటే! చక్కగా చెట్లనీ సముద్రాన్నీ చూడక షూటింగుల గురించి ఆలోచిస్తాననుకుం టున్నారా? అయితే మీరు నాగురించి పొరపడ్డారు. నన్ను వొంటిగామటుకు తోటలో తిరగనివ్వండి. అంతేచాలు" అంది రేణుక.

"మరీ అలసట కలిగేటట్లు తిరక్కుండా వుండండి" అన్నాను.

నెల్లాళ్లు గడిచాయి. రేణుకలో కొంచెం గుణం కని పిస్తోంది. నర్సింగు హోమ్‌లోని రోగులకి ఆమెను గురించి అభి ప్రాయ తగ్గిపోయింది. పొద్దున్నప్పుడు రేణుక, పక్కమీాదనుంచి లేవలేని రోగుల వద్ద కూచుని, ఖబుర్లాడుతుండేది. వాళ్ళతో చాలా చనువుగా కలిసిమెలిసి వ్యవహరించేది. నర్సింగు హోమ్

లోని సిస్టర్సూ, రోగులూ, యీ మెని సినిమా తారగా మార్చి పోయి, వాళ్ళలో వొక దానిగా చూసుకొనేవారు.

కొత్తగా విచ్చిన పువ్వుల్ని చూసి ఎంతో ఆనందించేది, ఆవార్తని ప్రతి రోగికి, ఆఖరికి నా దగ్గిరకుకూడా జేరేసేది.

ఒకనాటి సాయంత్రం నేను కొబ్బరి తోట వైపుకు వెళ్లాను. దూరాన రేణుక కొబ్బరిచెట్ల నీడనున్న రాతిబండ మీద కూచునుంది. చెంపని అరిచేతుల్లో వుంచుకుని దీక్షగా సముద్రపు అలలని చూస్తూ కూచునుంది. నేను నెమ్మదిగా వెళ్లాను ఆమెవైపు. అడుగుల చప్పుడుకి వులిక్కిపడి వెనక్కి తిరిగింది రేణుక.

"మీరా – ఎవరోనని భయపడ్డాను. ఇక్కడ ఎంత ప్రశాంతంగా వుందో చూశారా? మందాకిని వడ్డున కూచు న్నట్టు కలగంటున్నాను" అంది.

"యీ సముద్రం మందాకిని అవునో గాదో నాకు తెలీదుగాని, మీరు మటుకు మందాకిని ఒడ్డునుండే అప్సరసకి సిగ్గు తెప్పిస్తున్నారు" అన్నాను.

రేణుక ముఖం చిట్లించుకుని "అలాటి పొగడ్తలతో నాచెవులు చిల్లులు పడివున్నాయి" అంది.

"ముఖస్తుతికాదు. నిజం–మనస్ఫూర్తిగా చెప్తున్నాను."

నామాట నమ్మిందో లేదోకాని, 'ఇంత అందమయిన ప్రదేశాన్ని ఎలా సంపాయించారు డాక్టర్?' అని ప్రశ్నించింది.

"కొన్ని వేలరూపాయలకో" అన్నాను.

"రూపాయలతో యింత అందాన్నీ, ప్రశాంతతనీ కొనగలగడం ఎంత అదృష్టం. ఇలాటి వస్తువులు అదృష్టవంతులే కొనగలుతారు" అంది రేణుక.

"డబ్బుతో ఏవేవికొని అనుభవించగలరో మీకంటే ఎవరికెక్కువ తెలుసు ?"

"డబ్బువల్ల ఏవేవి అనుభవించలేమో, డబ్బు ఏ స్వచ్ఛందతని దూరంగా తోలివెయ్యగలదో నాకు తెలిసినంత బాగా మరొకరికి తెలీదు. ఈలాటి ప్రశాంత ప్రదేశంలో, ఒక పదిరోజులపాటు గడపగలుగుతానని కల్లోగూడా అనుకోలేక పోయాను" అంది రేణుక.

"మీకు మద్రాసుమీదా అక్కడి మనుషులమీదా బెంగగా లేదూ ?"

"ఇంత చక్కటివేళ మీకు మద్రాసే జ్ఞాపకంరావాలా? నేను వేటినుంచి దూరం అవుదామని చూస్తున్నానో అవి మీరు జ్ఞాపకం చేస్తారెందుకు ?" అని ఏదో చెప్పబోయి ఆగిపోయింది.

నాకు అర్థంకా లేదు. రేణుక ముఖాన్నిబట్టి ఆమె కలవరపాటు గ్రహించాను.

మాట తప్పించాలని "నర్సరీనుంచి గులాబీ అంట్లు తెప్పిస్తున్నాను. ఎక్కడ వేయించమన్నారు ?" అని అడిగాను.

రేణుక పువ్వులతో లోకాన్ని మర్చిపోగలదు.

"నా కిటికీ కిందగా వేయించండి. నిద్దర్లేచే వేళకి విచ్చిన గులాబీ నన్ను పల్కరిస్తుంది" అంది రేణుక.

"అయితే మీరు ఎల్లకాలం యిక్కడే వుండేటట్టు మొక్కలూ అవీ నాటిస్తున్నారు. యింక మీరు వెళ్ళరా ?" అన్నాను, నీ రెండలో ఆమె మెడ మెరుస్తూండగా.

* * *

అన్నిటికన్నా, వొకవిషయం నాకు బోధపడేదికాదు. క్షణంగూడా తీరిక లేకుండా షూటింగుల్లో - స్నేహితులమధ్యా గడిపే రేణుక యీ ప్రశాంత వాతావరణానికి ఎలా సర్దుకుపోయిందా - అని ఆశ్చర్యపోయేవాడిని. ఈ పరిసరాల్లోనే తను పుట్టి పెరిగినట్లుగా ప్రవర్తించేది. ఆఖరికి పేపరన్నా చూసేదికాదు. ఒక్కొక్కనాడు చింపకుండావున్న కవర్లు టేబుల్ మీద కనపడేవి నాకు. భర్తకిమాటుకు నేను మాట యిచ్చిన ప్రకారం మూడురోజులకో జాబు రాసేవాడిని, అతనూ జవాబు రాసేవాడు.

ఇలా ఉండగా ఒకనాటి సాయింత్రం ఆమెభర్త రైలు దిగాడు. అతను వస్తున్నాడని నాకు తెలియదు. రేణుకకు కూడా తెలీదనే అనుకుంటూ. రెండురోజులున్నాడు, ఆ రెండురోజుల్లో ఎంతో మారిపోయింది రేణుక. ముఖంలో చిరునవ్వు మాయమయింది. అనారోగ్య లక్షణాలు స్పష్టంగా కనపడ్డాయి.

ఎఱ్ఱనికళ్ళు మానసిక బాధని వ్యక్తంచేసేవి. నెమ్మదిగా కోలుకుంటున్న మనిషి యిలా అవడం నాకు చాలా ఆపుర్దా కలిగించింది.

ఆ మూడోనాడు పొద్దుట అతను నా ఆఫీసుగదికి వచ్చాడు. "రేణుకని తీసుకెళ్ళి పోదామని అనుకుంటున్నాను" అన్నాడు.

"ఏం ?" అన్నాను ఆశ్చర్యంతో.

"మీరు మరోలా అనుకోకండి—తీసుకెళ్ళాలి" అన్నాడు నిక్కచ్చిగా.

అతనితో రోగలక్షణాల గురించి చర్చించటం యిష్టం లేక "అది మీయిష్టం. రేణుకవస్తే తీసుకెళ్ళండి. కాని రోగిని మధ్యలో పంపే అలవాటు నాకులేదు. కాదని మీరు ఎదిరించి వెళ్ళిపోయారా, నాపూచీలేదు" అన్నాను, నేను ఖచ్చితంగా.

ఆవేళ రెండుగంటలకి రేణుకభర్త నాకు చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయాడు. ఆ సాయంత్రం దీపాలవేళ షికారువెడుతూ రేణుక విరుచుకు పడిపోయింది. చేతుల్లో పట్టుకొని కాటేజీకి తీసుకొచ్చారు. ఆరాత్రి చాలా కంగారుపడ్డాను. అతని రాకకీ యీమె పరిస్థితికీ ఏదో సంబంధం వుందని రూఢయింది నాకు. లేకపోతే యిన్నాళ్ళ బట్టీ లేంది యెందు కివాళే విరుచుకు పడుతుంది ?...

* * * *

(3)

౩

రాత్రి పదిగంటలకి రేణుక మన మనుష్యుల్లో పడింది. ద్రాక్షరసం పట్టాము. "మీవాళ్ళకి వైర్ యిస్తాను," అన్నాను రేణుకతో.

"అక్కర్లేదు—ఆపనిమటుకు చెయ్యకండి. ఈ రాత్రికి పోతానేమోనని మీకు భయంకదూ—యింకా వుంటాలెండి. ఏమయినా సరే, మావాళ్ళకు వైర్ మటుకు యివ్వకండి," అంది నీరసంగా నవ్వుతూ రేణుక.

ఆ రాత్రి నర్సువున్నా, తెల్లవార్లూ, నేను పక్కదగ్గరే కూచున్నాను. ఆమె మృత్యుముఖంనుంచి బయటపడ్డా, పక్క వదలి వెళ్ళ బుద్ధిపుట్టలేదు. నర్సు పక్కగదిలో నిద్దరపోతోంది. రేణుక మంచానికి పక్కగా వాలుకుర్చీలోకూచున్నాను. సన్నని దీపపు వెలుగు ఆమె రెప్పలమీద పడుతోంది. మూసినకళ్ళు ముత్యపు చిప్పల్లా వున్నాయి. నుదుటి మీద స్వేదబిందువులు మెరుస్తున్నాయి. నా వైద్యానుభవం ఆమె యింకెన్నాళ్ళో బతకదని చెప్తోంది. నాహృదయావేదనమటుకు ఆమెని బతికించాలని.

కాసేపటికి రేణుక-వులిక్కిపడి కళ్లు తెరిచింది. నెమ్మదిగా పక్కనెళ్ళి నిల్చున్నాను. ఫాన్ గిరున తిరుగుతోంది. "భయంగావుంది చెయ్యి పుచ్చుకోరూ!" అంది. ఆమె చేతుల్ని నా చేతుల్లోకి తీసుకున్నాను. రేణుక బెదిరిన లేడిలా చూస్తోంది నలుపక్కలా. "మంచినీరు కావాలా?" అని అడిగాను.

అప్పుడు గుర్తుపట్టింది నన్ను. "మీ రింకా యిక్కడే వున్నారా?" అని ఆమె ప్రశ్నించింది.

"కాస్త యీ రసం తాగండి," అన్నాను, ద్రాక్షరసం చెంచాని నోటి దగ్గరకు తెస్తూ.

"నర్స్‌ని పిలవండి. పాపం మీకు శ్రమగదూ—వెళ్ళి పడుకోండి." అంది రేణుక.

"ఫరవాలేదు. ముందు రసం తాగండి," అన్నాను. రేణుక పక్కమీద కూచుని ఒకొక్క చెమ్చా రసంపోశాను. ఒక ఔన్సు తాగాక చాలునంది రేణుక.

రసం తాగాక గ్లాసు టేబిల్ మీద పెట్టి అలాగే కూచుండిపోయాను. నేను చేసిన పరిచర్య మేము వూహించుకోనంత దగ్గిరగా తెచ్చింది మమ్మల్ని.

రేణుక నావడిలో చెయ్యిపెట్టుకొని వత్తిగిలి పడుకుంది. నేను ఆమె ముంగురులు పైకితీసి చెమట బిందువుల్ని తుడిచాను. కొన్ని క్షణాలుపోయాక, "మీరు యిలాగే కూచుంటే, నేను హాయిగా నిద్దరపోతాను" అంది రేణుక.

"మీరు నిశ్చింతగా పడుకోండి. కాని మూడుగంటలకొకసారి రసంతాగటానికి లేపుతాను. అంతే" అన్నాను, ఆమె పాలమీగడ చెక్కిళ్ళని నిమురుతూ.

"ఎన్నాళ్ళయింది—యిలా హాయిగా పడుకొని. అసలు ఎప్పుడన్నా, యిలా నిశ్చింతగా పడుకొని ఎరుగుదునా!

బహుశా చిన్నపిల్లప్పుడు అమ్మ ఒళ్లో యిలా పడుకున్నానేమో —" అంటూ కళ్ళుమూసుకుంది.

ఆ నిద్రపోయ్యే ముఖాన్ని చూస్తూకూచున్నాను, భళ్లున తెల్లవారేదాకా. ప్రత్యూష పవనాలు రేణుక చెక్కిళ్లు తాకేవేళ, ఆమెని నర్సుకు వప్పజెప్పి, నా బంగళావైపుగా నడిచాను.

కాళ్లు సముద్రపుటొడ్డుకు లాక్కెళ్ళాయి. ఆ వుదయపు వేళ ప్రకృతి అతిమనోహరంగా వుంది. రేణుక యీ వుదయాన్ని చూసి ఎంత ఆనందించేదో. ఏది ఎట్లయినా రేణుకని చనిపోనివ్వకూడదు. ఆమె మనస్సులోని ఆందోళననీ, భాధనీ నేను పోగొట్టాలనుకున్నాను.

'రేణుక ఎవరు ? ఎందుకు రేణుకని గురించి తనకీ ఆలోచనలు ? నిజానికి రేణుక బంగారు పంజరంలోని చిలకా ? సర్వైశ్వర్యసంపన్నురాలైన ఆమెకి ఎలాంటి పంజరం వుండటానికి ఆస్కారం వుంది ?' అని రకరకాల ఆలోచనలు వచ్చాయి.

రౌండ్సులో నేను వెళ్లేవేళకి రేణుక యింకా నిద్రలేవ లేదు. నర్సుని పంపివేశాను. అయిదు నిమిషాల అనంతరం రేణుక నిద్దర లేచింది. ఆమెకళ్ళు మహా సముద్రాలు దాటి, యుగయుగాల్లోకి చూసి అలిసి సొమ్మసిల్లి నట్లున్నాయి. పక్కనే కూచుని మొహం కడిగించి ద్రాక్షరసం యిచ్చాను.

"మీరు పక్కమీంచి లేవకూడదు. కదలకుండా పడుకోండి. నేను పేషంట్లని చూచివస్తాను"

'తొందరగా వస్తారా' అన్నట్లు చూసింది.

"అరగంటలో వస్తానని" చెపుతూ బయటకొచ్చాను.

ఒక రాత్రిబాధతో ఆమె కళ్ళలోని వెలుగు మాయమైపోయింది. వాటిలో వైరాగ్యం పుట్టిపడుతోంది. ఆకళ్ళలోకి తిరిగి కాంతివస్తేగాని ఆమె కోలుకోదు.

నేను తిరిగివచ్చాను. రాగానే రేణుక మొదట వేసిన ప్రశ్నయిది. "మా వాళ్ళకి రాత్రివైర్" ఇచ్చారా ?

"లేదు. మీరు వద్దని అన్నారుగా—అందుకని యివ్వలేదు. యీపూట యిమ్మన్నారా—యిస్తాను" అన్నాను.

"నన్ను 'మీరు' అని మన్నించడం మానెయ్యండి. వాళ్ళకి వైర్ యివ్వకండి. నేనెంత అపాయంలోనున్నా సరే వాళ్ళకి టెలిగ్రామ్ యివ్వడం అనవసరం" అంది రేణుక.

నేను ప్రశ్నార్థకంగా చూశాను.

రేణుక దగ్గరకు రమ్మనమని సంజ్ఞజేసింది. "పదిరోజులలో పోయేనేను...వాళ్ళువస్తే రెండురోజుల్లోనే గుటుక్కుమంటాను. నేను త్వరగా దాటిపోవాలనివుంటే వాళ్ళని రప్పించండి." అంది రేణుక నావళ్లో చెయ్యివేసి.

"అదేమిటి రేణుకా ?" అన్నాను.

"వాళ్లు నా చావుకోరేవాళ్లు. నాచివరి రోజులు నిశ్చింతగా గడపడం మీకిష్టంలేదా ? అలాఅయితే, పిలిపించండి" అంది రేణుక ఆమె కంటనీరు చెంపలమీదకు జారుతుంటే.

"తప్పు! వూరుకో. నీకిష్టంలేకపోతే వాళ్లకెంతమాత్రమూ తెలియనివ్వను. నీకు వాళ్లని చూడటం యిష్టంలేకపోతే గేట్లోనించే మెడబెట్టి గెంటిస్తాను. హాయిగా పడుకో. నీ కొచ్చిన భయం ఏమీలేదు. నువ్వు శుభ్రంగా లేచి తిరుగుతావు. నీ గురించి, నీ కంటెనాకే ఎక్కువ తెలుసు. నువ్వు నిర్భయంగావుండు" అన్నాను రేణుకతో.

"చావంటే నాకు భయం అనుకున్నారా? అయితేమీరు పొరపడ్డారు. మృత్యువు కంటే నాకు ఆప్తులెవరు? దానికోసం నేను చాలాకాలంగా ఎదురు చూస్తూకూచున్నాను. ఎటొచ్చీ చివరి ఘడియలలో, అనురాగంతో కాకపోయినా — సానుభూతితో అన్నాచూసే ప్రాణి పక్కన వుండాలనే కాపీనం నా కింకా పోలేదు. 'అయ్యో' అని కన్నీళ్ళు కార్చేవారులేకుండా ఆఖరిసారికన్నుమూయడం ఎంతకష్టమో మీరు వూహించుకోగలరా?."

"నీమనసు బాగాలేదు. కాసేపు విశ్రాంతి తీసుకో. తర్వాత మాట్లాడుకుందాం"

"మీకర్థం కాదు. నాజీవితంలోకల్లా విశ్రాంతి సమయం యిదివక్కటే. నేనిప్పుడు విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నాను. అసలు రేణుక మీకు తెలియదు. మీరు నాగురించి మరుపు తెరువుల్లో ఆలోచించు కుంటున్నారు. పోనీలెండి, పడుకుంటున్నాను, మీరు మటుకు యిక్కడే వుండండి," అని కళ్ళు మూసుకుంది. కాని శ్వాసవలన ఆమె నిద్రపోనడంలేదని తెలుస్తూ నేవుంది.

రేణుక మాటలు నన్ను కలవరపెడుతున్నాయి. యీ పుత్తడి బొమ్మలోపల యింత అగ్నిభాండమా ? రేణుక ఎందుకింత నిరాశ చెందుతోంది? మృత్యువుని రెండుచేతులా ఎందుకిలా ఆహ్వానిస్తోంది? జీవితంలో ఆమెని ఎవరూ ప్రేమించలేదా? లక్షలాది ప్రజలు ఆరాధించే రేణుకకు 'ప్రేమ' అంటే తెలీదో? ఏవేవో ప్రశ్నలు బుర్రలో తిరుగుతున్నాయి.

"పాపం నావల్ల మీ పని పాడయిపోతోంది, కాని మిమ్మల్ని పంపలేకుండావున్నాను. నిదర లేకుండా – కళ్ళు మూసుకుపడుకుంటే, నామనసు ఏవేవో ఆలోచనలతో గాబరా పడుతుంది. మీరు పక్కనుంటే ధైర్యంగావుంటుంది" అంది రేణుక కళ్ళు తెరచి.

నాకు సమాధానానికి మాటలు కనపడలేదు.

"మృత్యువుఅంటే మనుష్యులు దడుస్తారట" అని యింకేమిటో అడగబోయింది రేణుక.

"నువ్వు మృత్యువుని జపమాలలా వుచ్చరిస్తూవుండటం ఏం బాగాలేదు. నీకా ధర్మసందేహాలన్నీ ఎందుకు? నువ్వు మళ్ళీ సుఖంగా వుంటావు" అన్నాను కేక లేస్తున్నట్టు.

నాకు చావంటే భయంలేదు, అసలు బతకాలనే కోరిక కూడా లేదు. అందుకే మనుషులు మృత్యువుకి భయపడతారంటే, ఆశ్చర్యంగా వుంటుంది నాకు. అసలు నన్ను బతికి ఏం చెయ్యమంటారు, చెప్పండి?"

"అందరూ ఎందుకు బతుకుతారు? అందుకే నువ్వూ బతుకు".

"అందరూ అంటే-వారికి జీవితంమీద మమత, చుట్టూ వున్న వారిమీద ప్రేమ, అన్నిటినీమించి వారికి జీవించడంలో ఒక ఆనందం కనిపిస్తుంది— అందుకని వారు బతుకుతారు."

"నువ్వూ ఆలాటివాటికే బతుకు, నిన్ను ఆరాధించే ప్రజలు, చుట్టూ స్నేహితులు, నీచుట్టాలూ-వీరందరి కోసం బతుకు" అన్నాను.

"మీరు, పిచ్చివారు. నాలాగాజీవించివుంటే మీకు తెలిసేది - జీవితంఅంటే ఎంతటి కాలకూటవిషమో — నాభర్తా, చుట్టాలూ వీరంతా నన్ను ప్రేమిస్తున్నారని మీభ్రమ. వారు నన్ను కాదు ప్రేమిస్తున్నది. నా ధనాన్ని.

"నీ కోసం నువ్వు బతకటం నేర్చుకో" అన్నాను.

"నాకోసం నేను బతకటం పన్నెండేళ్ళక్రితమే మానేశాను. ఎవరికోసం వారు బతుకుతారు-అనేఆలోచనే మర్చిపోయాను. కొన్నాళ్ళు మాకుటుంబంకోసం, కొన్నాళ్ళు భర్త కోసం, కొన్నాళ్ళు ప్రేక్షకులకోసం, కొన్నాళ్లు అందరికోసం-చనిపోయే అవకాశం లేక బతికి వున్నాను," అంది రేణుక నిర్లక్ష్యంగా నవ్వుతూ.

"పోనీ, నాకోసం బతుకు, రేణుకా, నేనంత చెడ్డవాణ్ణి కానుగా— మంచివాడినే లే, అంచేత నాకోసం బతుకు. నేను

నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను. మనిద్దరం మనుషులు లేనిచోట చిన్న కుటీరం కట్టుకు, దానిముందు పూలమొక్కలు వేసుకొని వాటిని చూసుకుంటూ బతకగలం" అన్నాను ఉద్రేకంతో.

"ఎంత అమాయకులండీ మీరు? మీ ప్రేమవల్ల నన్ను బతికించుకోవాలని మీకుంది. నాకు బతకాలనిపించినా, నా ప్రేమ మిమ్మల్ని మురికిలోకి లాగుతుంది. పూర్వం నన్ను నా కోసంగా ప్రేమించినవాడు రూపులేకుండా పోయాడు. ఆ పొరబాటు యింకా చేస్తానా? నా ప్రేమ నాశన హేతువవుతుంది. పాపం – మా వాళ్ళసంగతి మీకు తెలియదు. అందుకని అలా అంటున్నారు" అంది రేణుక.

"మనిద్దరికీ ఏవీ అడ్డురావు. మీ వాళ్ళందర్నీ నేను ఎదిరిస్తాను కోర్టుకోర్టుకీ వెళ్ళి నిన్ను గెల్చుకుంటాను" అన్నాను.

"చాలా రోజుల్నుంచి చుట్టూవున్న వాళ్ళతో పోరాడి అలసిపోయాను. యింక వోపిక లేదు. యీ జీవితమింక అస్తమించనివ్వండి" అంటూ రేణుక యిలా చెప్పాగొచ్చింది.

* * *

నాన్న పోయేవేళకి పన్నెండేళ్ళునాకు, తమ్ముడికిఆరేళ్లు. అక్కకి పెళ్ళయి ఏడాది తిరక్కుండా నాన్న పోయారు. అన్నయ్యకి పదహారేళ్లుంటాయి. నాన్న మార్వాడీకొట్లో పద్దులు రాస్తూండేవారు. మాకు ఆస్తిపాస్తుల్లేవు. కాని ఆయనకు వంశపారంపర్యం పూర్వులిచ్చిన గుండెజబ్బు మటుకూ

మిగిలింది. చాలీచాలకా సరిపెట్టుకుంటూండేవారు, నాన్న వచ్చే ఆ ముప్ఫైరూపాయల్ని.

అక్కయ్య ఎదిగి యింట్లో కూచుంది. తమ్ముడూ నేనూ – అన్నయ్యకి చదువబ్బలేదు. ఎటుచూసినా పాపం – యీ సంసారం ఎలా కడతేరుతుందో అర్థం అయేదికాదు ఆయనికి. దానికితోడు గుండెజబ్బు. తను ఏ నిద్దట్లోనో కళ్ళు మూస్తే-పిల్లల గతేంగాను? రాత్రి పగలూ నాన్నకిదే ధ్యాస. అక్కయ్యపెళ్ళి మరో సమస్య. పిల్ల బాగావున్నా ఎవరు చేసుకుంటారు ? నాన్న వీళ్ళకాళ్ళూ వాళ్ళకాళ్ళూ పట్టుకుని-స్కూలుఫైనలు పాసయిన అల్లుణ్ణి తీసుకొచ్చారు. అల్లుడికి అయిదువందలూ, పెళ్ళికి అయిదువందలూ అప్పుచేసి ఎల్లాగో పెళ్ళి అయిందనిపించారు.

అప్పుతీర్చేదారి తెలీక-ఎదిగినపిల్లల్ని పోషించలేక మంచమెక్కి నాన్న అక్క పెళ్ళయిన ఆర్నెల్లకి, ఒకనాడు నిద్దట్లో గుండె ఆగిపోగా, యీ కష్టాల్ని దాటి వెళ్ళిపోయారు.

ఇంక మిగిలింది అన్నయ్య, అమ్మా, తమ్ముడు, నేనూ; మాతోపాటు వెయ్యిరూపాయల అప్పు. చిన్నప్పటి నుంచి యింట్లో అందరికంటే నేను చాలా చక్కగా వుండే దాన్ని. ఇద్దరు ముగ్గురు రెండో పెళ్ళివాళ్ళు వెయ్యి పదిహేనొందలూ ఎదురిచ్చి నన్ను కొనుక్కో చూశారు. ఎందువల్లనో అమ్మ నన్ను అమ్మకపోయింది !

మా యింటిపక్కనున్న కామాక్షి నన్ను పెంచుకోడానికి అమ్మని అడిగింది. కామాక్షికి గుర్రపు సార్టుకూడా ఉండేది. కాని మర్యాదస్తులెవరూ ఆమెతో మాట్లాడేవారు కారు. "నాకు సాయంగా ఉంటుంది; మంచి వరుణ్ణివెతికి, పెళ్ళిచేసి కూతుర్నీ అల్లుణ్ణీ యింట్లో పెట్టుకుంటాను" అనేది అమ్మతో కామాక్షి.

ఒకనాడు నేను కామాక్షి యింటికి వెళ్ళాను. ఆ వేళప్పుడే వారింటికెవరో పెద్దమనుషులు వచ్చారు. వారి దగ్గర నన్ను పాట పాడమంది కామాక్షి. నాకు చెడ్డ సిగ్గేసింది. పాడకపోతే అమ్మతో చెప్పి కొట్టిస్తుందేమోనని పాడాను.

మర్నాడు కామాక్షి అమ్మతో అంది. "నిన్న మా యింటికొచ్చిన పెద్దమనుషులు రేణుకని చూశారు. పాటకూడా పాడించి విన్నారు. వాళ్ళకి నచ్చింది. వాళ్ళు 'కృష్ణలీలలు' సినిమా తీస్తున్నారట. అందులో కృష్ణుడి వేషంకోసం చక్కని ఆడపిల్ల కావాలని వెతుకుతున్నారు. మన పాపాయిని మీరు పంపుతారేమోనని అడిగేందుకొచ్చాను."

"సినిమాల్లోకా !" అంది అమ్మ తెల్లపోయి.

"మీరు దానికోసం భయపడకండి. వారు చాలా పెద్ద మనుషులు. మంచి మర్యాదయినవారు. నేను చాలా రోజుల్నించి వాళ్ళ కుటుంబాన్ని ఎరుగుదును. నెలకి 75 రూపాయల చొప్పున, ఏడాదిపాటు అమ్మాయికి జీతం యిస్తారట, పట్నం

తీసుకెళ్ళి. మీరుకూడా వెంటవెళ్ళి కాపరం పెట్టండి. ఇక్కడుండి ఏం చేస్తారు?" అంది కామాక్షి అమ్మతో.

నెలకి 75 రూ. చొప్పున ఏడాదిపాటు యిచ్చేటట్టు ఒప్పుకొని, మా కందరికీ టికెట్లు చార్జీలుపెట్టి పట్నం తీసుకెళ్ళారు ఆ వచ్చిన పెద్దమనుషులిద్దరూనూ.

ఆఫీసులో, స్టుడియోలో అందరూ నన్ను చాలా ఆదరణతో చూచేవారు. నాకు పదమూడేళ్ళు దాటుతున్నా చాలా చిన్నపిల్లని చూసినట్టు వాత్సల్యంతో చూసేవారు.

ఆ ఏడాది బాగానే గడిచింది. తమ్ముణ్ణి స్కూల్లో వేశాము. అన్నయ్యకి చదువులేదు, తీరిక అసలే లేదు. అక్కయ్యకీ మాకూ నేను సినిమాల్లో చేరడంతో రాకపోకలు తెగిపోయాయి. మూడుపూట్లా శుభ్రంగా భోంచేసేదాన్ని. షూటింగ్ వున్నప్పుడు స్టుడియోకారు మా యింటిముందు వచ్చిఆగేది. జీతం అమ్మగానీ అన్నయ్యగానీ తీసుకునేవారు. పట్నం వచ్చినకొత్తలో అమ్మ నాకు మూడుజతల పరికిణీలు, జాకెట్లూ, వోణీలు కొంది. పిక్చరు పూర్తిఅయేదాకా—నేను ఆ బట్టల్తోనే గడుపు కొంటుండేదాన్ని. కృష్ణలీలలు సినిమా అందరికీ చూపించే రోజున మటుకు మా ప్రొడ్యూసరు నాకో సిల్కు పరికిణీ, జాకెట్టూ, వోణీ కొని యింటికి పంపారు. అవి కట్టుకొని వెళ్ళాను సినిమాకి.

కృష్ణలీలలు పిక్చర్లో నా యాక్టింగ్ చూసి ప్రజలు మెచ్చుకున్నారు. నన్ను సినిమాల్లోకి తీసుకునేందుకు, చాలామంది మాయింటికొచ్చారు. కాని మాపాత ప్రొడ్యూసరే నెలకి నూటయాభై యిచ్చి, మరో యేడాదికి కాంట్రాక్టు రాయించుకున్నారు.

మా ఆర్థికస్థితి కాస్త చక్కబడింది. అమ్మ నాకు గాజులూ, మెళ్లో గొలుసూ చేయించింది. అన్నయ్య సిగిరెట్లు తాగటంలోకి వచ్చాడు. తమ్ముడు కాన్వెంటులో చేరాడు. డబ్బువిషయంలో నేనెప్పుడూ కల్పించుకొనేదాన్ని కాను. రెండుమూడుసార్లు డబ్బుకోసం అన్నయ్యా, అమ్మా ఘర్షణ పడటం మటుకు నా చెవుల బడింది. కాని నాకు సంబంధించినది కాదని వూరుకొన్నాను. నాకు స్వంత ఖర్చులుండేవికావు. అందువల్ల అమ్మచేతులోనే వుండేది డబ్బంతా.

రెండోసారి తీసిన సినిమాకూడా చాలా బాగావుందని, మాపాత ప్రొడ్యూసరే నన్ను నెలకి రెండువందలయాభై మీద మరోపిక్చరుకి బుక్ చేశారు.

అక్కడినుంచే ఆరంభమయాయి చిక్కులు. అన్నయ్యకీ నాకు మల్లేనే ఒకేడుకి మరోయేడు పైనబడుతోంది. పూర్వం ప్రొడ్యూసరూ, డైరక్టరూ చిన్నవాడని నవ్వివూరుకొనేవారు.

ఈమూడో పిక్చర్లో నాది హీరోయిన్ పోర్షన్. అంచేత కాస్తకష్టపడి పనిచెయ్యాల్సి వచ్చేది. ఒకనాటిరాత్రి

రిహార్సల్సు పన్నెండుదాకా అయాయి. రెండుమూడు డైలాగ్స్ బాగా చెప్పలేకపోతుంటే, కూచుని చెప్పిస్తున్నారు, కవిగారు, నాచేత. నాకా డైలాగ్ ఒకపట్టాన రాలేదు. పక్కనేవున్న అన్నయ్య "పోనీ, యింకో మాదరిగా చెప్పించవయ్యా - దాన్ని అంతబాధపెట్టకపోతే" అన్నాడు.

"నీ కెందుకయ్యా అనవసర ప్రసంగం-నువ్వో మూల కూచోరాదూ..." అన్నాడు కవి అన్నయ్య మీద విసుక్కుంటూ.

"మూలకూచోవాలీ - కూచుంటా ! కాస్త మాటలు సరిగ్గా రానియ్యి. ఎవరనుకుంటున్నావ్ ?" అన్నాడు అన్నయ్య రుసరుసగా.

"ఎవరనుకోవడ మేమిటి ! తెలియడంలే-ఆ అమ్మాయి వెంటవచ్చే అన్నగారివి. రేణుకకు స్వయానా సోదరుడివి" అన్నాడు కవి వెక్కిరింపుగా.

"రోజూ యింత ఆలస్యం అవుతే ఎల్లాగండీ...దాని ఆరోగ్యం పాడవుతుంది. పగలు రిహార్సల్సు పెట్టుకోరాదూ ?" అన్నాడు అన్నయ్య డైరక్టరుతో కవిమీద కోపం పట్టలేక.

"అల్లాగేలే" అని ఆయన నవ్వి వూరుకొన్నారు.

"నీకా, చెల్లెలుకా ఆరోగ్యం పాడయేది !" అన్నారు కవి తిరిగి.

దాంతో మాటమాట పెరిగింది. "ఉద్యోగం వెలిగించుకోక యీ గైడ్ పనేమిటి ?" అని తిరిగీ అన్నాడు ఆయనే.

"నీ కెందుకు ? చెప్పొచ్చావ్ ? అసలు నువ్వొవుంటే, మా చెల్లెలు రిహార్సల్సుకి రాదు," అని లేచాడు అన్నయ్య.

"నేను లేకపోతే, సినిమా లేదు," అన్నాడు కవి.

ఈవాదన వొకపట్టాన తెగలేదు. డైరక్టరు కలిపించుకున్నాడు. వాదనలోనూ అనయ్యకీ వాళ్ళకళ్ళముందు ఎంత గౌరవం వుందో నాకు స్పష్టమయింది. "పోనీ వూరుకో అన్నయ్యా" అన్నాను సద్దుతూ.

"నువ్వు వాడిని వెనకేసు కొస్తున్నావా ? ఇంటికెళ్ళి అమ్మతో చెపుతాను. అసలింక నువ్వు వుద్యోగం చెయ్యవద్దు," అన్నాడు అన్నయ్య.

"పాపం, బుచ్చెబ్బాయ్ ! అమ్మతో చెబుతాడట. చెప్పు! నాయనా, చెప్పు. ఆవిడ వుద్యోగం చెయ్యకపోతే మన పోషణమాటో ?" అన్నాడు, కవి వూరుకోకుండా.

అన్నయ్యకి కోపంవచ్చి వెళ్ళిపోయాడు, డైరక్టరుగారు కవిని అలా తొందరపడకూడదని మందలించారు. ఆయన బి. ఎ. దాకా చదివాడు. సమర్థుడు. యింక ఏమనగలరు ? ఆయన పటుకు తొణక్కుండా — బెణక్కుండా — "వున్నమాట అన్నాను. దానికే వులుకా ? అసలు యిక్కడ అతనెందు కంట !" అని వాదనలో దిగారు.

చివరికి తేలిన సారాంశమేమిటంటే; మర్నాటినుంచి అన్నయ్యని వెంటపెట్టుకు రావడం శ్రేయస్కరం కాదని తేల్చారు. నేను ఒంటరిగాగాని, అమ్మని వెంటపెట్టుకుగాని

రావడం మంచిదని నిర్ధారణ చేశారు. మర్నాడు అమ్మతో వచ్చి మాట్లాడుతానని చెప్పారు ప్రొఫెస్సర్ గారు.

* * *

రాత్రి రెండుగంటలకి యింటికొచ్చే వేళకి హాల్లో లైట్లు వేసివున్నాయి. అన్నయ్యా—అమ్మా సోఫాలో కూచుని ఏదో గట్టిగా వాదించుకుంటున్నారు. నేను గుమ్మంలోకి అడుగుపెట్టగానే "దిగింది - దొరసాని - పాపం, యీపాటి కన్నా అర్థమాయా కబుర్లు!" అన్నాడు అన్నయ్య.

"వూరుకోరా - వాడిమాటలకేంగాని - అసలు ఏం జరిగిందో చెప్పవే" అంది అమ్మ.

నేను సగంచెప్పేవేళకి అన్నయ్యలేచి కేకలు మొదలెట్టాడు. "వాళ్ళంతా అంటూంటే...తనూ వాళ్ళతోచేరి అనటం మొదలెట్టింది. అన్నయ్యని అంటున్నారని అభిమానమన్నా లేకపోయింది. ఆ వెధవ కవిగాడు నీకు ఎక్కువయాడేం?" అని తిట్టడం ఆరంభించాడు.

"నేను నిన్నేమన్నా అన్నానా! వాళ్ళూ నువ్వూ అనుకుంటుంటే ఎటు చెప్తే, ఏంతప్పో అని వూరుకున్నాను." అన్నాను.

"వూరుకున్నావు. వూరుకుందువుగాని. మహా సంపాయిస్తున్నానుగదా అని మిడిసిపడుతున్నావు. రేపటినుంచి ఆ వెధవవేషాలు కట్టిపెట్టు. నువ్వు గుమ్మం దాటేందుకు వీల్లేదు."

నాకు కళ్ళమ్మట నీళ్ళొచ్చాయి. వాళ్ళూవాళ్ళూ తిట్టుకుని మధ్య నామీద ఎందుకంట ఎగరటం?

"నువ్వు వ్రాసుకోరా...అలాగే వుందిర సద్దే ఎలా? అది ఉద్యోగం చెయ్యకపోతే ఎట్లా? ఎవరో ఒకరు సంపాయించాలా వద్దా?" అంది అమ్మ.

"నే సంపాయిస్తాను, ఏదో ఒక ఉద్యోగంచేసి. అది మటుకు ఆ విధవల్తో తిరిగించా, నేను వ్రాసుకోను...నా కప్రతిష్ట!"

"నువ్వు వుద్యోగంలో చేరేదాకానో? అప్పటిదాకా మన గతేం గాను?"

"నువ్వు వడ్డీలకిచ్చిన డబ్బు వెనక్కి తీసుకో. ఖర్చు చేసుకుందాం......"

"వడ్డీల కేమిటమ్మా?" అని అడిగాను. అసలు అమ్మ డబ్బుదాస్తోందని ఆక్షణందాకా నాకు తట్టనేలేదు.

"వాడల్లా పిచ్చిగా మాట్లాడుతూనే వుంటాడు. నువ్వు వ్రాసుకోప...పడుకుందాం." అని లేచింది.

"రెండుమూడువేలు మూటగట్టిన నీకు పిచ్చిలేదు... చెప్పిన నాకు పిచ్చి..." అంటూ అన్నయ్య వీధితలుపు గట్టిగావేసి వెళ్లిపోయాడు.

నేను అమ్మ మొగంలోకి చూడబోయాను. ఆమె నా చూపుని తప్పించుకొంది.

ఆరాత్రి మొదటిసారి నాకు నాభవిష్యత్ గురించి ఆలోచనలు వచ్చాయి. అమ్మకిగాని, అన్నయ్యకుగానీ నాకు

పెళ్లి చెయ్యాలనే సంకల్పం వున్నట్టులేదు. యిలా - నా సంపాదన మీద తింటూవుందామనే అభిప్రాయం వాళ్ల మాటల్లో వ్యక్తమవుతోంది. మూడేళ్లనుంచి నేను వీళ్లందరినీ పోషించాను. ఈ మూడేళ్లలో నాచేత్తో ఒక్క చీరె గూడా కొనుక్కోలేదు-అమ్మ కొన్న చీరలుతప్పితే. మూడేళ్ల సంపాదనలో- మెళ్లోకి రెండు పేటల గొలుసూ, నాలుగు జతల గాజులూ, ఒక పాతిక చీరెలూ-యివే నా స్వంత ఆస్తి. మిగతావన్నీ నావికావు. అమ్మ రెండు వేలు నిలువజేసుకుంది. తమ్ముడు చదువు కుంటున్నాడు. అన్నయ్య సంపాయించు కోగలడు. ఎటొచ్చీ, తనొక్కతే మిగిలిపోయింది. యీనాడు వాళ్ళు ఉద్యోగం లేదు పొమ్మంటే నిరాధారం - తనను ఎవరు పెళ్ళిచేసుకుంటారు? ఏమిటో అంతా శూన్యంగా, భయంకరంగా కనిపించింది. తెల్లవారి కాకులు కూసేదాకా కళ్ళు మూతలు పడలేదు నాకు.

ఎనిమిదింటికల్లా డైరక్టరూ ప్రొడ్యూసరూ వచ్చారు.

అన్నయ్య నన్ను పంపనని చెప్పాడు.

సగంలో మానేస్తే కాంట్రాక్టులోని షరతుల ప్రకారం నామీద నష్టపరిహారార్థం పదివేలదాకా దావా వెయ్యవచ్చునసీ, ఆహక్కు వారికుంటనీ - వాళ్ళు అమ్మా అన్నయ్యలతో స్పష్టంగా చెప్పారు.

"ఆ కవిని తీసేస్తే - మా చెల్లెలు వస్తుంది. లేకపోతే రాదు" అన్నాడు అన్నయ్య.

"ఆ కవి పాటలు లేందే మనుషులు సినిమాయే చూడరు. మీ చెల్లెలు పిక్చరుకెంతముఖ్యమో అతనూ అంతే. అందుకని అలాంటివేమీ పనికిరావు. పిన్నిగారూ–సాయంత్రంనుంచి షూటింగ్‌కి అమ్మాయిని మీరు వెంట పెట్టుకురండి – లేకపోతే నాటరిగా పంపండి. మేము చూసుకుంటాం. భయంలేదు" అని అమ్మతో చెప్పి వెళ్ళారు.

ఆనాటినుంచీ నేను – వంటరిగా షూటింగ్‌కి వెళ్ళడం మొదలుపెట్టాను. ఒక్కొక్కప్పుడు అమ్మకూడా వచ్చేది. అన్నయ్య వారంరోజులపాటు యింటికి రాలేదు. ఆపైన మామూలుగా యింట్లో వుండటం మొదలుపెట్టాడు కాని–నాతో మాట్లాడటం మానేశాడు. పైపెచ్చు సూటీపోటీ మాటలు కవినీ, నన్ను కలిపి అంటూండేవాడు. అమ్మ ఆ మాటలు లక్ష్యపెట్టుకోవద్దంది.

3

అనిల్‌బాబు కవిగా కాస్తో, కూస్తో పేరుబడ్డాడు. అసలు ఆయనపేరు హానుమంతరావు. బెంగాలీ పద్ధతిని పేరు మార్చుకున్నాడు. బి. ఏ. పూర్తిచెయ్యాక కథారచనలో దిగారట. ఆయన నేను నటిస్తున్న పిక్చరుకి కథ, పాటలూ, సంభాషణలున్నూ రాస్తున్నారు. శాస్త్ర చదువుకున్నవాడూ, రచయితా కాబట్టేమో డైరెక్టరూవాళ్లూ దడుస్తూండేవారు. మనిషిలోకూడా చురుకుదనం, మాటమాటకీ చలోక్తి విసిరేగుణమూ

ప్ర:ేవి. మా అన్నయ్యతో ఘర్షణ అయినప్పటినుంచీ ఆయన పట్ల చాలా కోపంగా ప్రవర్తించేదాన్ని. అసలు నాకూ ఆయనకీ ఏమీ పరిచయం లేకపోయినా, అన్నయ్యని అన్ని మాటలన్నారనీ, ఆయనవల్లే వాడు నాతో మాట్లాడటంలేదనీ కించగా వుండేది. సాధ్యమైనంతవరకు ఆయనను తప్పించుకుని తిరిగేదాన్ని. కాని సమర్థుడు కనక ఆయన క్రమంగా నాతో స్నేహం ఏర్పరచుకున్నారు. స్టుడియో, యిల్లూ కాక మద్రాసులో యింకా చూడవలసినవి చాలా వున్నాయని ఆయన నాకు తెలియబర్చారు. అడయారు, మ్యూజియమ్, జూ, యిలాటి వాటికి నన్ను తీసుకెళ్తాననేవారు. అమ్మని అడగందే రాననేదాన్ని.

"నెలకి మూడువందలు తెస్తున్నావ్, పదిహేడేళ్లు నిండాయి. యింకా అమ్మని అడగాలా ? నీ వ్యక్తిత్వం నువ్వు కాపాడుకోవాలి. నువ్వు యింటిని పోషిస్తున్నావు. వారంతా నీమాట వినాలి. అంతేగాని అమ్మకూ అన్నయ్యకు దడుస్తావా ?" అన్నారు, హేళనచేస్తూ.

ఇంకోరోజున "నువ్వు మానసికంగా పెరగాలి. ప్రొడ్యూసర్లనిచూసి నువ్వు భయపడకూడదు; వాళ్లు నిన్నుచూసి భయపడాలి. భయపడుతున్నకొద్దీ లోకం నిన్ను బెదరకొడ్తుంది. మనిషికి తెగింపు రావాలి. ఒకప్పుడు, బి. ఏ. పాసుకాకపోతే నేను ఎందుకూ పనికిరానని, అందరూ అన్నారు. నిర్భయంగా నేనీ సాహిత్యరంగంలోకి దూకడంవల్లనేగదా పేరుప్రఖ్యాతు

లొచ్చాయి. బి. ఏ. పాసయిన వారంతా వాజమ్మల్లా గుమాస్తాపని చేస్తున్నారు. నేను చూడు ఎలావున్నానో. నువ్వు పెరగాలి, రేణుకా."

ఆయన మాటలు నాకు పూర్తిగా అర్థం అయేవికావు. కాని ఏదో కొత్త ప్రపంచంవైపు పట్టుకుపోతున్నారా అని పించేది. ఒకరోజున నాకీ విప్లవసందేశం బాగా నూరిపోసి మొదటాట సినిమాకి తీసుకెళ్లారు.

అమ్మతో చెప్పకుండా వెళ్లడం నాకు మనస్కరించ లేదు. కాని 'యిన్నాళ్ళు శిష్యరికంచేసి యింతేనా!' అని కవిగారు మర్నాడు గేలిచేస్తారేమోనని భయంవేసి, ఆయ నతోగూడా సినిమాకి వెళ్ళాను. టాక్సీలో తీసుకొచ్చి తొమ్మి దిన్నరకి గుమ్మందగ్గిర వదిలారాయన. వీధిగుమ్మంలో నా కోసం ఎదురుచూస్తున్న అమ్మా, అన్నయ్యా అనిల్ బాబును చూశారు. ఇంకా ఏముంది ? పెద్దయుద్ధం ! అమ్మ ఏడుపు - అన్నయ్య నేనేదో చెడిపోయినట్టూ, పనికిరానిదాన్నయి నట్టూ, నానామాటలూ అన్నాడు.

"వాడితో ఎక్కడికెళ్లావ్ ?" అన్నాడు అన్నయ్య.

నేను మాట్లాడలేదు.

"మీసాల్లు కొడుతున్నావా ఆ వెధవతో ? నే చెప్ప లేదమ్మా-దీనికి పొగరెక్కిందని" అన్నాడు అన్నయ్య.

"ఎక్కడికెళ్ళావే ?" అంది అమ్మ.

"సినిమాకి" అన్నాను.

"ఎవరితో - అతనితోనే ?" అంది అమ్మ.

"ఏం ? అతనితోనే - ఏం వెడితే ?" అన్నాను అనిల్ బాబు నేర్పిన విప్లవపాఠాలు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంటూ.

"చూశావా అమ్మా-యింక సంతోషించు. రెండు చేతులూ నెత్తికి తెచ్చుకున్నావ్. చూశావా, ఎలా ఎదిరిస్తోందో ?" అన్నాడు అన్నయ్య.

"నేను ఎదిరించలేదు. అడిగినదానికి సమాధానం చెప్పాను" అన్నాను.

"ఎవర్నడిగి వెళ్ళావ్ ?" అన్నాడు అన్నయ్య.

"నాకు వెళ్లాలనిపించింది-వెళ్ళాను" అంటూ సమాధానానికి ఎదురుచూడకుండా లోపలికి వెళ్లిపోయాను. గదిలోకి వెళ్లి మొట్టమొదటిసారిగా నాముఖాన్ని అద్దంలో పరీక్షగా చూసుకున్నాను. "నువ్వు అందగత్తెవని నీకు తెలీదు. ఆ తెలియక పోవడంవల్లనే నీలోగొప్ప ఆకర్షణ కనిపిస్తోంది. నిన్ను చూడగానే మల్లెలు జ్ఞప్తికొస్తాయి. మల్లెపువ్వులాంటి అందం నీది" అని అనిల్ బాబు సినిమాలో చెప్పినమాటలు జ్ఞాపకం వచ్చాయి. ఇంతభాధలో ఏదో సరదా కనిపించింది. ఆ రాత్రి అమ్మ నన్ను అన్నానికి పిలవలేదు; నేనూ వెళ్ళి భోంచేయలేదు.

తెల్లవారి తమ్ముడు రోజూమాదిరి నన్ను లేపలేదు. అమ్మ కాఫీ తెచ్చి యివ్వలేదు; నేను అడగాలేదు. ఎనిమిదిం

టికి స్టుడియో కారు వచ్చింది 'అమ్మయ్యా' 'అని యింట్లోంచి బయట పడ్డాను. స్టుడియోకి వెళ్ళగానే అనిల్ బాబు కనిపించారు. అతన్ని చూడగానే ప్రాణం లేచివచ్చి నట్టయింది. ఇడ్లీతిని కాఫీ పుచ్చుకున్నాక యింట్లో జరిగిన గోలంతా ఆయనకి చెప్పాను.

ఆయన నవ్వి, "ఇంకా మొదటి స్థాయిలోనే వున్నావు. నీడబ్బుతిని నీమీదే స్వారీ చేస్తున్నారు. పెద్దవాళ్లు ఎప్పుడూ అంతే. నువ్వు వాళ్ళమాటలు లెక్క చెయ్యకు. నేనున్నానుగా —నీకెందుకు !"

ఆమాటలు వినేసరికి నాకు కొండంత ధైర్యం వచ్చింది.

ఒకనాడు బీచిలో యిద్దరం కూచున్నాం "ఆఫీసులో మనిద్దర్నీ గురించి రకరకాలుగా అనుకుంటున్నారు." అన్నారు అనిల్ బాబు.

"అనుకుంటే వాళ్ళ పాపాన వాళ్ళుపోతారు. వాళ్లు అనుకుంటారని మీస్నేహం మానుతానా ?"

"చాలా పెద్దదానివి అయిపోయావే! కాని నాకళ్ళకి నువ్వెప్పుడూ చిన్నదానివిలాగానే కనపడతావు. ఈ పిక్చరు అయిన తరువాత ఏంజేస్తావ్ ?"

"ఇంకో సినిమాలో యాక్టుచేస్తానేమో !"

"అంటే నీ జీవితమంతా యిలా సినిమాల్లో యాక్టు చెయ్యడంతోనే గడుపుతావన్నమాట. నీకు పెళ్ళి చేసుకోవాలని లేదా ?"

అనిల్ బాబు అలాటిమాటలు మాట్లాడటం నాకిష్టం లేదు. కాని ఆయన న్నొచ్చుకటైయ్యడం ఎలా ?

"నువ్వింకా చిన్నపిల్లవి. మీ వాళ్ళకి నీ సంపాదన తినటం తప్పితే మరోఆలోచనలేదు. నీలో పెద్దతార అయే లక్షణాలు చాలావున్నాయి. ఎప్పుడూ నెలకి రెండుమూడు వందలే తెచ్చుకుంటూవుంటానని అనుకోకు" అన్నారు మళ్ళీ.

నాకసలు ఏదీ అర్థం కావడంలేదు.

కనుచీకటి పడింది. ఇంటికి బయలుదేరాము. టాక్సీలో కూచున్నాము. "నువ్వు చాలా అందంగా వుంటావని నీకెవరూ చెప్పలేదా ?" అన్నారు మళ్ళీ. నేను మాట్లాడలేదు. దారిలో నన్ను దగ్గిరగా లాక్కొని, నా నడుంచుట్టూ చెయ్యివేశారు. నాకెందుకో అసహ్యంవేసింది. కాని అనిల్ బాబుని ఏమీ అనలేకపోయాను.

"మనిద్దరం పెళ్లిచేసుకుంటే ఆదర్శదాంపత్యం అవుతుంది కదూ ! నువ్వు నటివి-నేను కవిని. ఎంతబాగుంటుంది. ఏమంటావ్ ?" అన్నారు, నాచేతిని నొక్కుతూ.

నాకెందుకో చాలా భయంవేసింది. ఆయన మాటలూ చేష్టలూ హితవుగా లేవు. అంతవరకు ప్రేమంటే ఏమిటో నాకు తెలియదు. దాన్నిగురించి నేను ఆలోచించలేదు.... నేను సమాధానం యివ్వకపోవడంచూసి, "వెంటనే చెప్పక్కర్లేదు. తొందరేముంది ?" అంటూ నాముఖాన్ని ముద్దులతో నింపారు.

పాపభీతి కాస్త భయపెట్టింది; పురుషుడు ఆవిధంగానన్ను తాకడం, మాట్లాడటం మొదటిసారి అవడంవల్ల ఏదో కొత్తగాను, మధురంగానూ తోచింది. అందులో 'నన్ను ప్రేమిస్తున్నాడు' అని అనుకునేవేళకి సంతోషం పొంగుకొచ్చింది. కందిన నా చెంపల్ని ఆ రాత్రి అనేకసార్లు అద్దంలో చూసుకున్నాను.

అనిల్‌బాబుకి తల్లీ తండ్రీ లేరు. వెధవ అప్పగారూ, మేనకోడలూ వున్నారు. ఆ అమ్మాయికి పదమూడేళ్ళు. ఆ పిల్లంటే అనిల్‌బాబుకి పంచప్రాణాలు. ఆయనకి ఆఫీసులో గౌరవం అయితే ఎక్కువవుంది గాని డబ్బు చాలా స్వల్పంగా ముట్టుతూండేది.

కాఫీహోటళ్లకీ, సినిమాలకీ, ఆయనే ఎప్పుడూ ఖర్చు పెట్టేవారు. అసలు నాకు బయటకు పన్నుపుచ్చుకెళ్లాలని తెలిసేదేకాదు. ఒకసారి ఆఫీసుకు వెళ్ళేవేళకి అనిల్‌బాబు ప్రొడ్యూసర్ని డబ్బు అడుగుతున్నాడు. ప్రొడ్యూసరు లేదని నిర్మొహమాటంగా చెప్తున్నాడు.

నేను విననట్టు వూరుకున్నాను. ఆ మధ్యాహ్నం ఆయన పెందరాళే యింటికివెళ్తూ చెప్పారు. మేనకోడలకి చాలా జబ్బుగా ఉందనీ, యింజక్షనులకీ వాటికీ డబ్బడిగితే ప్రొడ్యూసరు యివ్వలేదనీను. తను త్వరగా వెళ్ళాలని చెప్పి వెళ్ళిపోయారు.

నాకు ఆయన కష్టంలో ఆదుకోవాలని అనిపించింది. అప్పటికి కాని, డబ్బు చేతులో ఉండటంలోని ఆవశ్యకతని

గుర్తించలేకపోయాను. అంతకు మూడురోజుల క్రితమే అమ్మకి నా జీతం రెండువందలయాభై యిచ్చాను. అందులో ఒక్క యాభైఅయినా అడిగి తీసుకు, అనిల్‌బాబుకి యిద్దామను కున్నాను. ఇంటి కెళ్ళి అమ్మని అడిగాను, ఒక యాభై కావాలని.

"ఎందుకూ ?" అంది అమ్మ.

"నాకు కావాలి ?" అన్నాను.

"చెప్పగూడని ఖర్చులొచ్చాయా ? లేవు. అయి పోయాయి" అంది నిక్కచ్చిగా.

"అయిపోయాయా ? మొన్ననేగా జీతం యిచ్చింది. యీ ఒక్కసారికీ యివ్వవూ — పాపం, అనిల్‌బాబు మేనకోడ లికి చాలా జబ్బుగా ఉందిట."

"వూళ్ళో వాళ్ళందరికీ యిచ్చేందుకా ? చిన్నపిల్లనుచేసి నీదగ్గిర డబ్బుకూడా గుంజాలని చూస్తున్నాడా ? నూడు, ఆఫీసుకొచ్చి యీ సంగతి తేల్చుకుంటాను. డబ్బూలేదు — గిబ్బూలేదు. లోపలికి పో" అంది, గదమాయిస్తూ అమ్మ.

మొట్టమొదటి సారిగా నేనెంత నిస్సహాయురాలినో అర్థ మయింది. మూడున్న రేళ్ళనుంచి ఏనాడూ ఒక్కనాడూ కానీ కావా లని అడగలేదు. ఈనాడు మొదటసారి అడుగుతే యిలా చేస్తు న్నారు. ఈ మనుషులమీద పట్టరానికోపం, అనిల్‌బాబువీంద అమితమైన జాలీ పుట్టుకొచ్చాయి.

మర్నాడు ఆఫీసుకు వెళ్ళీ వెళ్ళగానే ప్రొఫెసరుని వంద రూపాయలడిగాను. తక్షణం ఆ పైకం అనిల్ బాబు గారింటికి తీసుకెళ్ళి యిచ్చాను. అతని అక్కగారు కంట నీరు పెట్టుకుంది, తమపాలిటి దేవతనని చేతులు రెండూ పట్టుకుంది. అనిల్ బాబు నావంక సాలోచనగా చూశారు. ఆ యిల్లు నాకు స్వర్గం మాదిరిగా తోచింది.

ఆ సాయంత్రం ఆఫీసులో అమ్మ ప్రొఫెసరుగారి ముందు, వందరూపాయల విషయమై చాలా గొడవచేసింది. ఇకమీద నాచేతికి కానీగూడా యివ్వరాదని కట్టుదిట్టం చేసింది. అనిల్ బాబు నన్ను చెడగొట్టేస్తున్నాడని స్పష్టంగా అంది, అక్కడి వాళ్లతో.

అనిల్ బాబుని కలుసుకోకుండా నన్ను వుంచడానికి అన్నయ్య, అమ్మా చాలా ప్రయత్నించారు. లాభంలేక పోయింది. ఒకసారి అన్నయ్య స్నేహితుల్తో ఆయన్ని కొట్టించ బోయాడు. అనిల్ బాబు పోలీస్ రిపోర్టు యిచ్చారు.

రానురాను యిల్లు నరకంకంటే అన్యాయంగా తయారయింది. అన్నిటికన్నా నన్నో అంటరాని దానికింద చూసేవారు అంతా. నా భోజన సదుపాయాల గురించి అమ్మ కనుక్కోవడం పూర్తిగా మానేసింది. ఇంట్లో అంతా ఒకపక్షం చేరి, నామీద కత్తి నూరుతుండేవారు.

బాంక్ అక్కవుంటు వోపెన్ చేసి, ఒక నూరురూపాయలు బాంక్ లో వేసుకుంటానని ప్రొఫెసరుతో చెప్పి, నా

జీతంలోని ఒక వంద రూపాయలు తీసుకున్నాను. ఆ నాటితో తుఫాను చివరి స్టేజీలోకి వచ్చేసింది.

అన్నయ్య నన్ను కొట్టేందుకు మీదకొచ్చాడు. అమ్మ తల బద్దలుకొట్టుకుంది. తమ్ముడు అర్థంకాక చూశాడు.

ఈ రాద్ధాంతం అంతా ఒక వందరూపాయలు నా సొమ్ము నేను తీసుకున్నందుకన్నమాట. ఇంట్లో అందరికీ నా మీదకాదు ప్రేమ—నా డబ్బుమీద. అన్నయ్య ఎత్తినచెయ్యి నా వంటిమీద పడకుండా బయటపడి, సరాసరి అనిల్‌బాబు గారింటికి వెళ్ళాను.

నెల్లాళ్ళక్రితం దేవతననీ, తనకూతురి ప్రాణదాతననీ చేతులుపట్టుకున్న అనిల్‌బాబు అప్పగారు, నేను దిక్కు లేకుండా వారింటికి వెళ్ళే వేళకి మొఖం తిప్పేసుకుంది. వాళ్ళ తమ్ముడిని పట్టుకుని వేలాడుతున్న పిశాచినట ! అతని డబ్బుకోసం నేను వేస్తున్న ఎత్తట. నోటికిరాని మాటలన్నీ అందావిడ. సినిమా దాన్ని కనక ప్రతి సాయంత్రం యిలా ఎవరింటి మీదనో విరుచుకుపడుతూనే వుంటానట. నేను యింట్లో అడుగు పెట్టేందుకు వీల్లేదని ముఖంమీద చెప్పేసింది. అనిల్‌బాబు ఆ రాత్రి నన్ను తన స్నేహితుడింట్లో ఉంచారు.

మా పెండ్లికి ఆయన అప్పగారు ఏ మాత్రం అంగీకరించలేదట. అంతగా అయితే వుంచుకోమందిట. సినిమా దాన్ని పెండ్లాడితే వాళ్ల మర్యాద మంట కలుస్తుందట. కాని

ఆ సినిమావాళ్ల చుట్టూ తిరిగి తమ్ముకు సంపాయిస్తాంటే మర్యాదకి భంగం లేదు కామోను.

ఆ మూడోనాడు ప్రొడ్యూసరూ, డైరెక్టరూ మరిద్దరి స్నేహితుల సముఖంలో మా పెండ్లి గుప్పిచప్పుడు లేకుండా జరిగింది.

౪

మా పెండ్లితో అటు నావైపువారికీ యిటు అనిల్ బాబు వైపువారికీ యిద్దరికీ మేము విరోధులమయాం. కొత్త యిల్లూ, సంసారం అన్నీ ఏర్పాటు చేసుకున్నాం. ఆరు నెలల పాటు ఎంతో సుఖంగా వున్నాం. ఆ ఆరు నెలల్లో పిక్చరు పూర్తి అయింది. అప్పటినుంచీ ఆరంభయాయి బాధలు.

పిక్చరు ఫేలయింది కాని, నా యాక్టింగుని మెచ్చుకొన్నారందరూ. కథ, డైలాగ్సు, పాటలూ ప్రజలకి రుచించలేదు. దానితో అనిల్ బాబుకి చిన్నతనం కలిగింది. మనసులో ఏముందోగాని నన్ను సినిమాల్లో యాక్ట్ చెయ్యవద్దని నిషేధం పెట్టారు. నేను దానికి అట్టే విచారించలేదు. ఏ స్త్రీ కమ్మటి కాపరం కంటె సినిమా నటన కావాలని అంటుంది కనక! ఎటొచ్చీ, డబ్బు వచ్చేదారి కనపడేదికాదు. కవిగా ఆయన పేరు చెడటంవల్ల ఏ ప్రొడ్యూసరూ ధైర్యచేసి ఆయన్ని బుక్ చెయ్యలేదు. పిక్చరు పూర్తిఅవడంతో నాకు నెలనెలావచ్చే జీతం ఆగిపోయింది. నాకు బుకింగ్ వస్తే వద్దని నిరాకరిచాం రాయన.

నాలుగు నెలలపాటు ఉద్యోగంకోసం నానా శ్రమా పడ్డారు. ఎక్కడా ఉద్యోగం దొరకలేదు. ఇద్దరికీ సంపాదన లేదు. డబ్బు లేకపోతే మానవుల్లోని మృగాలు బయటపడతాయి. చిన్న చిన్న కీచులాటల్లో "నన్ను పెండ్లిచేసుకోవడం వల్ల తను యిబ్బంది పడుతున్నట్టు అభిప్రాయం వెలిబుచ్చుతూ వచ్చారు. నాకుమటుకు చాలా కష్టంగా ఉండేది.

"డబ్బు ఉన్నప్పుడు సుఖపడ్డాం; లేనప్పుడు కష్టపడుతున్నాం. అంతేగాని దానికి నేను కారణం అని వేలెత్తి చూపుతూంటే మనసు కోతపెట్టినట్టు ఉండేది.

మరో రెండునెలలు నా వంటిమీద నగలు అమ్ముకు తిన్నాం. ఆయనకి ఉద్యోగం దొరికే సూచనలు కనబడలేదు. ఎటొచ్చీ, నేను సంపాయించాలి. చివరికి రెండు కంపెనీల్లో యాక్ట్ చేసేందుకు, ఒకదానిలో నెలకి నాలుగువందలూ, మరో దానిలో మూడువందలకు వప్పుకున్నాము.

'పూర్వం అన్నగారు వచ్చేవాడు సాయం, ఇప్పుడు భర్త వస్తున్నాడు' అనుకునేవారు స్టుడియోలలో. ఏమనుకుంటే నేం!

నెలకి ఏడువందలూ చేతుల్లోపడేవి. ఆయనే ఖర్చుపెడుతూండేవారు. మొదటినుంచీ డబ్బు ఎలా ఖర్చుపెట్టాలో నాకు తెలీదు.

అప్పటికి నాకు నాలుగోనెల అనుకుంటాను. కంపెనీల్లో బుక్ అయి అయిదు నెలలయింది. రాబోయే ఖర్చుకోసమై

కా_స్త నిలవచేయడం మంచిదని చాలాసార్లు ఆయనకి చెప్తూ వచ్చాను. "అల్లాగే. నీకు కంగారెందుకు నాకుమటుకు తెలీదా?" అంటూ సర్ది చెపుతూండేవారు.

ఆనాడు సెట్ మీద – నిచ్చెనపైకి ఎక్కాల్సిన సన్నివేశం ఒకటి నటించాల్సి వచ్చింది. కాలుజారి కిందపడ్డాను. అంతే – విపరీతమయిన బాధ నొప్పులూ ఆరంభమయాయి. మూడోరోజు తెలివివచ్చి చూసేవేళకి హాస్పిటల్‌లో వున్నాను. 'మిస్ కారేజి' అయిందట. క్లోరోఫారమ్ యివ్వాల్సి వచ్చిందట. నెల్లాళ్ళదాకా లేచి తిరిగేందుకు వీలులేదని చెప్పాడు డాక్టరు. నా కాళ్ళు రెండూ పడిపోయాయని, యింక యాక్టింగుకి పనికిరానని గిట్టనివాళ్లు నామీద వదంతివేశారు. కంపెనీ వాళ్ళు యివ్వవలసిన రాళ్లు బిగపట్టారు. మళ్లీ మేము బయలుదేరిన చోటికే వచ్చాము.

నేను ఎన్నిసార్లు చెప్పినా వినిపించుకోకుండా, వచ్చింది వచ్చినట్టు ఖర్చుచేసేవారు. నేను ఖర్చు చేసినందుకు ఏమీ అనుకోలేదు. కాని, అవసరానికి ఎక్కడినుంచీ తీసుకురాలేక పోయారే అని విచారించాను.

ఈమధ్యలో చేయించుకున్న గొలుసూ, గాజులూ హరించుకుపోయాయి. ఎక్కడా అప్పుపుట్టలేదు. అఖరికి పల్లూ పాలకికూడా కిటకిటలాడాల్సి వచ్చింది. అటు మావాళ్లూ యిటు వాళ్ళవాళ్ళూ, అంతా మొహం చాటేశారు. డాక్టరుఫీజు,

యింజెక్షనులు, మందులు ఎటుచూసినా డబ్బుకావాలి. డబ్బు జీవితానికి ఎంతటిఅవసరమైన వస్తువో మొట్టమొదటిసారినాకు తెలిసింది మంచమెక్కిన తరువాత.

ప్రొడ్యూసర్ని ఆస్పత్రికి రప్పించి, కాళ్లకి ఏమీ ప్రమాదంలేదనీ, లేచి మళ్ళీతిరగ గలదనీ, డాక్టరుచేత చెప్పించిన మీదట కంపెనీవాళ్లు అయిదువందలు యిచ్చారు. దాంతో బయటపడ్డాను ఆ గండంనుంచి. ఎవరూ నాకష్టంలో ఆదుకో లేకపోయారు. 'ఎవరికి వారే' అన్న పరమసత్యం నాకు నాడు గోచరించింది.

నెల్లాళ్ళ విశ్రాంతి అనంతరం సెట్మీదకు వెళ్లడం మొదలుపెట్టాను. డబ్బుకి నానా గడ్డీ తినడంవల్ల ఆయనకి నచ్చజెప్పి, జాయింట్గా ఎకౌంట్ వోపెన్ చేశాను. అది వోపెన్చేసేరోజు మేము కాస్తఘర్షణ పడకపోలేదు. నా కాయనమీద నమ్మకం లేకకాదు; ఖర్చుకాస్త జాగ్రత్తగా చేస్తారని.

'డబ్బు కావాలంటే, ప్రతిసారీ నీ సంతకం కావాలి, నువ్వు సెట్ మీద వుంటావు, యింట్లో లేక పోతావ్ !' అన్నారు.

'సెట్మీద రాత్రిళ్లు వుంటాను. అయినా అంత అవసరమైన ఖర్చులు మనకి తెలియకుండా వస్తాయా?" అన్నాను నేను.

వారంరోజులదాకా ఆయన నన్ను దెప్పుతూ నేవున్నారు. ఎప్పుడు డబ్బు కావాలంటే అప్పుడు నేనుకూడా సంతకం పెట్టాలుండేదాన్ని. ఆయన డబ్బు తెస్తూండేవారు.

ఒక ఏడాది హాయిగా గడిచింది. ఈలోపల నాపిక్చర్లలో ఒకదానికి చాలాడబ్బు రావడంతో, మరో రెండు పిక్చరులలో బుక్ అయ్యాను.

ఒకనాడు సెకండ్‌హాండ్ కారునాలుగువేలకి అమ్మకానికి వచ్చింది. నాలుగు మూడు సినిమాలలో పనిచేస్తూ నెలకి పదిహేను వందలు సంపాయిస్తున్నప్పుడు కారు కొనుక్కోవాలని అనుకోవడం సహజంకదా! నా నోటిలెఖ్ఖల ప్రకారం బాంకిలో సుమారు అయిదువేలు ఉండాలి. తీరాచూస్తే మూడువందల చిల్లర ఉన్నది బాంకిలో.

ఇంత ఎలా ఖర్చయిందని ఆయన్ని అడిగాను.

"ఇంట్లోకి అయింది. చీరెలకీ సినిమాలకీ, తిరుగుళ్లకి" అంటూ చదివారు.

కాని నాకు నమ్మకం కలగలేదు. మర్నాడు నాపేర అకౌంటు వోపెన్ చేసేందుకు బాంకుకు వెళ్లాను. రాతకోతలైన తర్వాత ఏజెంటు అడిగాడు "అయితే జాయింట్ అకౌంట్ క్లోజ్ చేశారన్నమాట. యిద్దరికీ చెరో అకౌంటూ వుందిగా!" అని.

(7)

అసలు రహస్యం అప్పుడు తెలిసింది. ఆయనకి మరో అక్కౌంటు ఉందన్నమాట. ఆనాడు అమ్మ వడ్డీల కిచ్చుకుంది. ఈనాడు యీయన బాంక్ లో నన్నుమభ్యపెట్టి వేసుకున్నారు. ఇదంతా కష్టార్జితం. ఆనాడు అమ్మా అన్నయ్యా ఖర్చుచేశారు. ఈనాడు యీయన చేస్తున్నారు. వాళ్ళూ దొంగచాటుగా దాచారు, ఈయనా దాచారు. ఈయన ఎక్కువేమిటి ? వాళ్ళ తక్కువేమిటి ? నాలుగురోజులు ముఖం తప్పించారాయన.

ఆవేళ షూటింగ్ ఆఖరిక్షణాన కాన్సిల్ అయింది. ఇంట్లో కూచుంటే ఏం తోచలేదు. నా పిక్చరులో హీరో వేషం వేస్తున్న ఆయనా, డైరెక్టరూ వచ్చారు యింటికి.

కాసేపు కూచున్నాక, మంచి యింగ్లీషు పిక్చరు వచ్చింది రమ్మనమని పిల్చారు. వెళ్ళకపోతే బాగా ఉండదు. తప్పించుకునేందుకు కారణంకూడా ఆట్టే కనిపించలేదు. సరేనని బయలుదేరాను. బాల్కనీలో మా ముందు, అనిల్ బాబూ ఆయనపక్క నొకపిల్లా కనుపించారు. క్షణం నిదానించి చూశాక, గుర్తుపట్టాను. ఆ అమ్మాయి ఆయనగారి మేన కోడలు శ్యామల.

పరాయి వాళ్ళముందు బైటపడగూడదుగదా అని శ్యామలని వాళ్ళకి పరిచయం చేశాను. ఆయన ముఖం కోపంతో ఎఱ్ఱబడ్డదానిని చిరునవ్వుకింద కప్పి మాట్లాడారు. శ్యామల చనువుగా మాట్లాడింది. ఫిఫ్త్ ఫారమ్ చదువుతూందిట.

మనిషి బాగా పొడుగయింది. వయసులో ఉన్నది కనక చూడ టానికి బావుంది. ఈ పిల్ల మందుకోసమేనా – నా వాళ్ళతో దెబ్బలాడి వందరూపాయలూ తెచ్చియిచ్చింది అనుకున్నాను.

"అమ్మ నిన్ను చూడాలని అనుకుంటోంది అత్తా" అంది శ్యామల యింటర్వెల్లో.

"అల్లాగే" అన్నాను కోపం అణుచుకుంటూ.

"నేను మంచంపట్టి చేత కానీలేక అవస్థపడుతున్న ప్పుడు నన్ను చూద్దామని వీరికి తట్టలేదు. ఈనాడు నేను కాస్త పచ్చపచ్చగా వున్నాను కనక కావలసి వచ్చాను. మా వారు ఎంత దుర్మార్గులో – వారానికి ఒకసారి నాకు లెక్చరిచ్చే మాఆయన నాకు తెలీకుండా తన అక్కా– మేన గోడళ్ళతో రాజీ చేసుకున్నారు. నేనుమటుకు ఈయనని నమ్మి మావాళ్ళతో మాటకూడా మాటలాడలేదు, రెండేళ్ళబట్టీనీ. దుర్మార్గం విషయంలో అమ్మా–ఒదినగారూ త్రాసులో సరి సమానంగా తూగుతారు.

శ్యామలని యింటివద్ద దించినపుడు, లోపలికి రమ్మన మని మా వదినగారు పిలిచారు. తలనొప్పిగా వుందని నేను దిగలేదు. ఆయన మటుకు అయిదు నిముషాలు ఏవో మాట్లా డేందుకు లోపలికెళ్ళారు.

బయట టాక్సీలో కూచున్నాను. పాతకాలపు జ్ఞాప కాలతో వళ్ళు మండిపోయింది. రెండేళ్ళక్రితం యిలా రాత్రి

వేళ పరిగెట్టుకొచ్చాను. ఆనాడు యింట్లో అడుగెట్టనీయక, నానామాటలూ అన్నమనిషే, యీనాడు నన్ను లోపలికి రమ్మనమని ఆహ్వానిస్తోంది. ఇప్పటికంటే అప్పుడే నేను మేలని. కష్టసుఖాలు తెలియని కన్యని. ఒక పురుషుణ్ణినమ్మి, సర్వస్వం వదులుకు పసగెత్తుకొచ్చిన అమాయకురాల్ని. ఆనాడు మమ్మల్ని గడ్డి బయటికి గెంటింది. యీనాడు ఆయనకు అక్కగారే ఎక్కువ అయింది నాకంటే! ధనంమీద మనుష్యుల కెంత అనురాగం! మిగతా నీతికబుర్లు శుష్కప్రలాపాలు. ఇది ఘోరమైన సత్యం. అందరికీ డబ్బు - అమ్మకీ, అన్నయ్యకీ, భర్తకీ, చుట్టాలకీ అందరికీ కావలసింది డబ్బు.

ఆయన లోపలినించి వచ్చి కార్లో కూచున్నారు.

"ఈ వెంటాడే బిజినెస్ ఎక్కడ నేర్చుకున్నావ్?" అని ప్రశ్నించారు ప్రక్కమీద వరగబోతుంటే ఆరాత్రి.

అసలే మనసు చికాగ్గావుంది. "నాకేం అవసరం?" అన్నాను.

"మరయితే ఎందుకొచ్చావు సినిమాకి?"

"ఏం - మీరు వెళ్ళవచ్చా? షూటింగు కాన్సలయింది. డైరెక్టరుగారు వచ్చి రమ్మనమంటే వచ్చాను. మీరు వస్తారని నేను కలగన్నానా?"

"నువ్వు డైరెక్టరుతో వెళ్ళడం, నేను శ్యామలతో వెళ్ళడం ఒకటేనా?"

"వాకటెందు కవుతుంది? ఎప్పటికీ కాదు" అన్నాను వెటకారంగా.

"అదే నేను చెప్తుతుంటా! మనకి మర్యాదవుండొద్దూ?"

"తమ్ముడు పెళ్లిచేసుకోబోయే పిల్లనీ, తమ్ముణ్ణీ యిద్దర్నీ వీధిలోకి వెళ్ళగొట్టిన అప్పగారితో పూసుకు తిరగటం మర్యాదస్తుల లక్షణం. చేతిలో కానీలేక, నానా తిప్పలూ పడుతుంటే, డబ్బు సాయంచేసిన ఒకపెద్దమనిషి సినిమాకొస్తారా - అని పిలిస్తే వెళ్ళడం మర్యాదకాదు. అయినా మీ అక్క చెప్పిందిగా నాకు మర్యాదలేదని. యిప్పుడు విచారించి ఏంలాభం!" అన్నాను కసిగా.

"డబ్బుకోసం గడ్డితింటావా!"

"పాపం-డబ్బుకోసం గడ్డితినని వాళ్ళలో మీరు రెండో వారు. ఒకడు మా అన్నయ్య, రెండోవాడు మీరూను. అయినా ఆ వెధవ డబ్బుకోసం కట్టుకున్నదానికి తెలియకుండా మరొక అకౌంటుకూడా ఎందుకు?"

ఇంకో ఆరాత్రి యిల్లు నివాసయోగ్యం కాలేదు. ఆ యింట్లో పిశాచాలు నృత్యంచేశాయి.

"ఇది నాయిల్లు, నాడబ్బు, నా భార్యవి. నా యిష్టం వచ్చినట్టు నడవాల్సిన దానివి. నువ్వెవరు నన్ను అడ్డు పెట్టేందుకు? రేపే మా అక్కనీ, దానికూతుర్నీ తెచ్చి యీ యింట్లో పెట్టుకోబోతే నాపేరు మారుపేరుపెట్టు. వాళ్ళని

తెచ్చిగాని నీపొగరు అణచను. రేపటినుంచీ షూటింగ్‌కి
ఒంటిగా వెళ్లేందుకు వీల్లేదు" అన్నారు దూకుడుగా.

"మీ రొస్తారా? రండి. మీరెత్తుకు పోకుండా మా
అన్నయ్య కాశాడు కొన్నాళ్ళు; మరొకడు ఎత్తుకుపోకుండా
మీరు కాయండి" అన్నాను నాగది తలుపు లోపల ఘడియ
వేసుకుంటూ.

౨౩

ఆ మర్నాడు నేను గదిలో కూచుని టేబుల్ క్లాత్
కుట్టుకుంటున్నాను. ముందుహాల్లో మనుషుల కంఠాలు, కబుర్లూ
వినిపిస్తున్నాయి. మా వదినా, శ్యామలా, మావారూ ముగ్గురూ
నవ్వుకుంటూ మాట్లాడుకుంటున్నారు. కొంచెంసేపు అయాక
వదిన నేను కూచున్నచోటికి వచ్చింది.

"ఇంటి అద్దెంత? నెలకెంత ఖర్చు? ఏం నగలు చేయించు
కున్నావ్?" ఇలాటి ప్రశ్నలన్నీ అడిగింది. అన్నీ ఆయనకే
తెలుసు అడగమని సమాధానం చెప్పాను.

"మీ అమ్మగారూ— అన్నయ్యావాళ్లు కులాసాగా
వున్నారా?" అంది ఆవిడ.

"ఆ, కులాసాగానే వున్నారు. రెండు మూడురోజుల్లో
వస్తారు యిక్కడికి" అన్నాను ఏడిపించడానికి. నేను మా
వాళ్ళని అసలు కలుసుకోనేలేదు.

ఇల్లూ వాకిలీ అన్నీ చూసుకుని వెళ్ళింది ఆవిడ.

వాళ్లు వెళ్ళాక "మీవాళ్ళని కలుసుకుంటున్నావన్న మాట" అన్నారు.

"ఆ."

"అయితే మరి నన్ను ఆజ్ఞ పెడతావేం? అసలు వాళ్లతో నువ్వు ఏ మొహం బెట్టుకొని మాట్లాడుతున్నావ్ ?"

"మీరు ఏ మొహం బెట్టుకొని మీ అక్కతో మాట్లాతారో, ఆవిడ ఏ మొహం బెట్టుకుని జమాఖర్చులు అడిగిందో, అలాటి ముఖంతోనే నేనూ మావాళ్ళతో మాట్లాడుతాను" అన్నాను.

"నీకింత సిగ్గులేదేం ?" అన్నారు మొఖం కందగడ్డలా చేసుకుని.

పదిహేనురోజులు గడిచాయి. ఒకనాడు వీధిలో మా అన్నయ్య కనిపించాడు. కారు ఆపి, ఎక్కించుకున్నాను.

ఏమీ వుద్యోగం చెయ్యడంలేదట. తమ్ముడు స్కూలు ఫైనలుదాకా వచ్చాడుట. అమ్మా వాడూ నన్ను చూద్దామని అనుకొంటున్నారట. కాని బావకి భయపడి రాలేదుట. ఇరవై రూపాయలు చేతులోపెట్టి పంపేశాను అన్నయ్యని— అలా చెయ్యడంలో కొంత కసితీరింది.

మరో పదిరోజులు పోయాక నేను యింట్లోకి రాబోతూంటే వాడు మెట్లు దిగుతున్నాడు.

"ఏరా యిలా వచ్చావు" అన్నాను, అన్నయ్యతో

"బావ డాబ్లో కనపడి తీసుకొచ్చాడు. అమ్మని చూసి పలకరించి వచ్చాడు బావ. నువ్వు రాత్రిదాకా రావనుకుని వెళ్ళిపోతున్నాను" అన్నాడు వాడు. పదిరోజులక్రితం వున్న నమ్రత లేదు యీసారి. కాస్త ధైర్యం చిక్కినట్టుగా వుంది వాడికి. రెండుముక్కలు మాట్లాడి వాడు వెళ్ళిపోయాడు.

ఇంట్లోకి వచ్చాక "యిందాకా మీ అన్నయ్య కనబడ్డాడు. మీ అమ్మను చూసొచ్చాను. పాపం, చాలా చిక్కిపోయింది. పెద్దకూతురు అల్లాగా—చిన్నకూతురు యిల్లాగా — యిద్దరూ కంటికి కాకుండా అయ్యారని కళ్ళనీళ్లు పెట్టుకుంది. చాలా యిబ్బందుల్లో వున్నట్టున్నారు. ఒక పాతికరూపాయలు యిచ్చి వచ్చాను. నిన్ను పంపుతానని చెప్పా — వెళ్లిరా పాపం!" అన్నారు.

"నావాళ్ళ సంగతి నాకు తెలుసు మీకు అనవసరం" అని లోపలికి వెళ్ళిపోయాను.

మర్నాడు అమ్మా తమ్ముడూ వచ్చారు. తమ్ముడు కొత్త కొత్తగా చూస్తూ కూచున్నాడు. అమ్మ గట్టిగా కావిలించుకోపోయింది. తప్పుకుని పక్కగా కూచోపెట్టుకున్నాను. అక్కయ్య కబుర్లు తెలియలేదుట.

"ఆ మహానుభావుడిని కట్టుకున్నప్పటినుంచీ బాధలే. నువ్వేదో సంపాయించి పెడతావనీ, సుఖపడవచ్చుననీ ఆశలు పెట్టుకుంటే, నువ్వు మా కంటికే కనపడకుండా అయావు.

పెద్దది అలా అయింది, పెద్దవాడికి వుద్యోగం లేదు. ఈ కర్ర కుంక-వీడి రోజులూ నా రోజులూ ఎలా వెడతాయి ?" అని రాగాలు మొదలుపెట్టింది.

రెండేళ్ల నాటి రాత్రి అన్నయ్య కొట్టబోవడం, అమ్మ తలకాయ బద్దలు కొట్టుకోవడం, ఆమె దాచిన రెండు వేలూ, అవన్నీ నాకు జ్ఞాపకం వచ్చాయి.

"ఎందుకమ్మా ఏడుస్తావు - అందరూ బాగానే వున్నారుగా ?"

"అందరూ బాగా వున్నా, నా కష్టాలు తప్పలేదు. కట్టుకున్న వాడున్నప్పుడూ కష్టాలే, కడుపున పుట్టిన బిడ్డలు పెద్దయిన తర్వాతా కష్టాలే-ఏం బతుకు!" మళ్ళీ రాగాలాపన మొదలెట్టింది.

"నువ్వేడిస్తే నాకు కోపం వస్తుంది. వూరుకో" అన్నాను.

"ఎందుకు రేఖా, అలా గదమాయిస్తావు. ఏదో పెద్దవాళ్ళు. అలా వాపోడం సహజం. మనం ఓదార్చకపోతే యింకెవరు ఓదారుస్తారు ? అదెప్పుడూ, అంతే లెండి. మేము లేమూ- మీకెందుకాభయం ? నన్ను మీ పెద్దకొడుకు అనుకోండి" అన్నారాయన.

ఏమి నాటకం! నిన్నటిరోజుదాకా పరమ కిరాతకులైన అమ్మా అన్నయ్యా ఆయనకి ఆప్తబంధువులు. మధ్య చెడ్డదాన్ని నేను. ఎంత సులువుగా మంచితనం సంపాయించుకుంటున్నారు, మా ఆయన !

"తొమ్మిదినెలలు మోసి కన్నాను. దానికి నీపాటి ప్రేమాభిమానాలు లేకపోయాయి. ఏదో సినిమాల్లో కుర్రాడి వనీ, అన్యాయం చేస్తావేమోననీ ఆడపిల్లగదా అని భిరగవద్ద న్నాము. పెళ్ళిచేసుకుంటే మేము మటుకు వద్దని అందుమా ? నీకేం—కన్నా ముక్కా లోపమా—ఏం తక్కువ? పరాయి అమ్మ కన్నబిడ్డకున్న జాలి అయినా, కడుపున బిడ్డకి లేక పోయె ! దాని తండ్రి అంతే – వెధవకచ్చ, చచ్చేదాకా నా వాళ్ళమీద సాధించాడాయన" అంటూ అమ్మ సోది మొదలు పెట్టేది.

ఆయన నవ్వుతూ గెల్చినట్లు నా వంక చూశారు. నాకు వొళ్లు మండిపోయింది. నా దగ్గరనుంచి కిరాయి డబ్బులు తీసుకుని వాళ్ళంతా నాటకం ఆడుతున్నారు. ఎంత నాటకం !

౬

ఆటుతర్వాత శ్యామలా, అన్నయ్యా, అమ్మా, వొదినా అంతా రోజూ వస్తూండేవారు. నేను బయటినుంచి వచ్చేవేళకి మా వారూ, వాళ్ళూ అంతా నవ్వుతూ ఖబుర్లాడు కుంటూండేవారు. ఇంట్లో వంటమనిషి తీరిక లేకుండా వండి వారుస్తూండేది. రోజురోజుకూ ఖర్చుగూడా పెరుగుతూ వచ్చింది.

దసరాపండగ లొచ్చాయి. ఎవరు పిలిచారో ఏమో. అటునుంచి అమ్మావాళ్ళూ, యిటునుంచి వొదినగారూ,

శ్యామలా అంతా వచ్చారు. పండగ మూడురోజులూ అమ్మా, వొదినగారూ ఖబుర్లాడుతూ యింట్లో పెత్తనం అంతా చెలా యించారు. పండగ రేపనగా నేనూ, వారూ, శ్యామలా కలిసి బయటకెళ్ళి అందరికీ బట్టలు తెచ్చాము.

ఆ మూడురోజులు వారుకూడా నాతో చాలా సర దాగా ఖబుర్లాడారు. పండగ వెళ్ళిన నాలుగోరోజున అమ్మా, అన్నయ్యా, తమ్ముడూ వెళ్ళిపోయారు. కాని మా వదినా శ్యామలా కదిలే ఎత్తు కనిపించలేదు.

నెమ్మదిగా మా వదినగారే యింటి పెత్తనం అంతా మీద వేసుకుంది. ఇంట్లో పాత పనివాళ్ళని, వంటమనిషినీ తీసివేసింది. నేజబ్బు పడినప్పటినుంచి వంటచేసి పెట్టే - వంటా విడ, తనంతటతనే, వెళ్ళిపోతానని చెప్తే నాకు కష్టం కలిగింది. కారణం అడిగితే;

"మీ చేతికింద నౌకరీగాని, వదినమ్మగారి చేతికింద కాను. ఆవిడ చెప్పటం, నే చెయ్యటం - రెండింటికీ లంగరు అందదు" అంది వంటామె.

పగలల్లా యింట్లోవున్నా, సాయంత్రం అయేవేళకి శ్యామలా, వారూ యిద్దరు బయటకు వెళ్తూండేవారు. ఒకటి రెండుసార్లు నేను యింట్లో వున్నప్పుడు శ్యామల వెంటరమ్మని పిల్చింది. "అదితార. అది వెంటవస్తే - మనచుట్టూ మను షులు చుట్టివేస్తారు. మనం పోదాంపద" అని ఆపేసేవారు

ఆయన. అసలు నాకు వెళ్ళాలని లేకపోయినా, శ్యామల ముందు నన్ను అలా కించపరచడం భరించలేక పోయేదాన్ని.

అసలే మా యిద్దరిమధ్యా సఖ్యతపోయి ఆయిదారు నెలలనుంచీ బాధపడ్తున్నాము. దానికితోడు శ్యామలరాకతో మా యిద్దరిమధ్యా సంబంధం పూర్తిగా తెగిపోయింది. అంతకు పూర్వం మాటామాటా అనుకున్నా, ఒకసారి కాకపోతే మరోసారన్నా నవ్వుకుంటూ సంచరించేవారం. శ్యామలా వాళ్ళూ రావడంతో మా యిద్దరిమధ్యా గోడ ఏర్పడడం మొదలెట్టింది.

ఒకనాడు ఆయన నాతో "మనం యిక్కడ హాయిగా తింటూవున్నాం. అక్కడ మీవాళ్ళు యిబ్బందిపడటం బాగా లేదు. మీ వాళ్ళనిగూడా యిక్కడికే వచ్చి వుండమని మీ అమ్మతో చెప్పాను. నువ్వుగూడా చెప్పు" అన్నారు.

"మీరూ నేనూ ఒకటేగా. ఎవరు పిలిస్తేనేం?" అన్నాను మరి మాట్లాడలేక.

ఆయన కళ్ళల్లోని నవ్వుని యిప్పుడు గూడా మర్చిపో లేను. ఎందుకో ఆ విజయసూచకమైన నవ్వు! అంతా వచ్చి నన్నేం చేస్తారు? వాళ్ళ రాకా, ఎవరిరాకా—నా కిష్టంలేదని వారికి బాగా తెలుసు. అయినా సరే, కావాలని చేస్తూంటే; యింక వాదించి లాభంలేదు. అందరికీ డబ్బిచ్చి బయట వుంచ వచ్చును; కాని కావాలని వాళ్ళను నా తలమీద ఎక్కిస్తు స్తున్నారు.

అమ్మా, అన్నయ్యా వాళ్ళరాకతో యిల్లు మరీ మారిపోయింది. ఇంట్లో పనివాళ్ళందరూ నాకు కొత్తే! నే నొక్కదాన్నే పరాయిదానిలా అనిపించేది. అందరూ ఒక చోట కూచుని ఖబుర్లాడు కుండేవారు. వాళ్ళందరితో కలిసి నవ్వుదామని, ఖబుర్లాడుదామని, వాళ్ళతో కలిసిపోదామని ఎప్పుడన్నా వెళ్ళికూచుంటే, ఆయన సూటీపోటీగా ఏదో ఒక మాట అనేవారు. లేకపోతే నాకిష్టంలేని విధంగా శ్యామలతో వేళాకోళాలు ఆడేవారు. లేక చచ్చిపోయిన మానాన్న ఖబుర్లు ఎత్తుకునేవారు. ఇక అమ్మ నాన్నని తిడుతూవుంటే నాకు కోపం వచ్చేది.

"చచ్చి స్వర్గానవున్న ఆయన్ని ఎందుకమ్మా ఆడి పోసుకుంటావ్ ?" అన్నాను అమ్మతో పట్టలేక.

"ఆ మనిషి అలాంటివాడు కాబట్టి అనుకుంటున్నాము. తప్పా ? నీ కిష్టం లేకపోతే వినకు" అన్నారు ఆయన. ఇదంతా ఆయన పనిగట్టుకు ఆడిస్తున్న నాటకంలా తోచేదినాకు.

వొంటరితనం. నా ఇంట్లో నేను పరాయిదాన్ని. ఇల్లు కంటె స్టుడియో బావుండేది. బయట ప్రపంచంలో నాకు పరపతి పెరుగుతోంది. పేచీ పెట్టకుండా పనిలోకివచ్చే ఆర్టిస్టు నని పేరు తెచ్చుకున్నాను. అదీకాక నా సిక్సుస్కి బాగా డబ్బు కూడా రావడం మొదలుపెట్టింది.

ఇలా రెండేళ్ళు గడిచాయి. ఒక్కొక్కరోజు ఇంట్లో భోంచేసేదాన్ని; ఒకొక్కరోజు కారియర్ స్టుడియోస్‌కే తెప్పించుకునేదాన్ని.

అసలు భోజనంమీద, బ్రతుకుమీద ఏదో నిరాశ పుట్టుకొస్తూవుండేది. సంపాయిస్తున్నది నాకు తెలియకుండా ఖర్చయిపోతూ వుండేది.

రెండేళ్లూ కష్టపడి నిలవజెయ్యగా ఒక పదివేలదాకా బాంకీలో మిగిలింది. ఇంకో పదివేలు నిలవజేసి చిన్నయిల్లూ, చిన్నకారూ కొనుక్కోవాలని అభిలాష.

ఇటు యింట్లో చూడబోతే, ఏ అడ్డంకీ లేకుండా, శ్యామలా ఆయనా, భార్యాభర్తల్లా ప్రవర్తిస్తున్నారు. ఆ నడవడి బాగాలేదని అమ్మగానీ, వొదినగారుగానీ ఏ వొక్క సారీ అనుకున్నట్లుగూడా నాకు వినిపించలేదు. అందరూ సహించి వూరుకునేవారు.

మామయ్య చేయించారని శ్యామల గాజులూ, గొలుసులూ, పట్టుచీరెలూ చూపిస్తూంటే నాకు చిర్రెత్తుకొచ్చేది. స్వంతఖర్చుకు కావాలని నాదగ్గర అడపాతడపా తీసుకున్న వందలేగా అవి! మా వారికి విడిగా కానీ సంపాదన లేదని అందరికీ తెలిసిందే? అలాంటప్పుడు శ్యామల మామయ్య కొన్నారని చీరెలూ, నగలూ చూపిస్తూంటే నవ్వాలో ఏడవాలో తెలిసేది కాదు.

ఒకసారి నేను యింటికొచ్చే వేళకి మావారు, అప్ప గార్ని కేకలెయ్యడం, ఆవిడ కన్నీళ్ళతో ఏదో ప్రాధేయ పూర్వకంగా అడగడం నా చెవిని పడింది. నేను మామూలుగా మేడమీద నాగదిలోకి వెళ్ళిపోయాను. స్నానంచేసి చీర మార్చుకుని వచ్చి సోఫాలో నడుంవాల్చాను.

మా వదినగారు గదిలోకివచ్చి కుర్చీ లాక్కుని సావకాశంగా కూచోడం నాకు ఆశ్చర్యం కలిగించింది. ఏడాదిలోపల ఆవిడ నాగది చాయలకే రాలేదు. ఆవిడే గాదు, యింట్లో ఎవరూ నా గది ప్రాంతాలకి రారు. ఆయన మటుకు డబ్బు అవసరంగానీ, ఏదైనా వ్యవహార విషయమైన పనిగాని వుంటే వస్తారు.

"పిల్ల ఎదిగి యింట్లోవుంది. దాని పెళ్లిమాట ఏం చేసినట్టు ?" అంది వదినగారు.

"నన్నడుగుతారేం ? శ్యామల ఎదిగిందని మీకంటికివ్వాళే కనపడిందా?" అన్నాను సమయం దొరికింది కదా అని.

"ఇన్నాళ్ళబట్టీ చిన్నపిల్ల అని వూరుకున్నాను. అసలు చిన్నప్పటినుంచీ పరాయి సంబంధంమాట అనుకోలేదు. ఈ నాటికి అలాటి అవస్థ పట్టింది" అంది కళ్ళు వత్తుకుంటూ.

అయిదేళ్ళవస్తోంది మా పెళ్ళయి ! ఎప్పుడో పోయిన ఆశలకి యీ నాడు ఏడుపెందుకు ? పెళ్ళయితే కాలేదుగాని మిగతావి ఏమి ఆగుతున్నాయి ! కూతురిని తమ్ముడికి చేసు

కొన్న దానికంటే ఎక్కువ సుఖపడుతున్నారుగా. అయినా, యివ్వన్నీ నాకు అనవసరం.

"దానికి యీ శ్రావణమాసంలో పెళ్ళిచేస్తే బాగా వుంటుంది."

"నాతో చెప్తారేం? మీ తమ్ముడితో చెప్పండి. ఇంటి కయినవారు. ఎక్కడన్నా వెతికి తెస్తారు పిల్లాడిని" అన్నాను.

"మాట్లాడితే 'మీ తమ్ముడు, మీ తమ్ముడు' అని ఎత్తిపొడవనక్కర్లేదు. వాడు వినిపించుకుంటే, నీదాకా వస్తానా? దానికి పెళ్ళిచెయ్యక దగ్గర పెట్టుకొని పెంచుకుంటాడట" అంది దీర్ఘాలుతీస్తూ.

"బాగానేవుంది."

" 'బాగానే వుంది' అంటావు. నీకేం—ఎద్దుపుండు కాకికి ముద్దా—అన్నారుట. వాడికీ దానికీ ముడివేసి కళ్ళముందే వుంచుకుందామంటే మధ్య వస్తివి. ఏదో అయినవాళ్ళు కదా అని వచ్చివుంటే, వాళ్ళిద్దరూ అట్టా తిరుగుతుంటిరి. రేపు నా పిల్ల అధోగతిపాలవుతే—నీకా బాధ, నాకా?"

"వాళ్ళిద్దరూ ఎల్లావున్నారో రెండేళ్ళబట్టీ మీరు, నేనూ అందరం చూస్తూనేవుంటిమి. పోనీ, పెద్దవారు మీరన్నా మందలించకపోతే, యిలా కాకపోతే, మరింకెల్లా అవుతుందను కున్నారు?"

"ఇల్లా అయిందని కాదు నాబాధ, మొదటినుంచీ అను కున్నాం. నువ్వు బయటదిరిగినా, ఆలనాపాలనా చూసేందుకు అది యింట్లో వుంటుంది, యిద్దర్నీ చేసుకుంటాడు-అనుకున్నాం. ఇప్పుడు 'దాన్ని పెళ్ళిచేసుకోను. నలుగుర్లో తిరిగే నా పెళ్ళా నికి తలవంపులు. శ్యామలని అలాగే యింట్లో వుండనీ'— అంటున్నాడు. ఇదే నీ భర్త ప్రయోజకత్వం. అందుకని దానికో సంబంధం వెతకమంటున్నాను—నీ కాపరం చక్క- బడటానికే నేనూ చెపుతున్నది" అంది.

ఎంత ఆలోచన! శ్యామలనిచ్చి పెండ్లిగూడా చెయ్యా లనే! బాగానేవుంది. నా కళ్ళముందే అన్ని ప్లానులూ జరిగి పోతున్నాయి.

"నా కాపరం చెడి మూడేళ్ళు కావస్తోంది. అది చక్క- బడలేదని మీరు చింత పెట్టుకోకండి. వాళ్లిద్దరి సంగతీ నాకు తెలీదు. ఈ వ్యవహారంలో నాకేమీ సంబంధంలేదు"అన్నాను విసుగొచ్చి.

" 'కాపరం చెడింది, కాపరం చెడింది' అని అలా గింజుకుంటావు. నువ్వు పగలూ రాత్రీ అలా సినిమాల్లో తిరు గుతూంటే, ఏ మొగాడుమటుకు ఏం జేస్తాడు? భార్య అంటే, యింట్లో కాస్త మంచీ చెడ్డా చూసుకోవాలా?—అందుకని మేనగోడలంటే ప్రీతిపడి ఏడుస్తున్నాడు. అసలు దాన్ని చేసు కుంటే, ఏ బాధా లేకపోను. ఇవ్వాళ ,కాకపోతే, రేపన్నా

దాన్ని వాడు కట్టుకోడం ఖాయం. నలుగుర్లో తిరిగేదానివి - నీ కాపరం వీధిలో పడకుండా, దానికి ఓ కుఱ్ఱవాడిని తీసుకొచ్చి చెయి. నీ మంచికే చెపుతున్నాను” అని వెళ్ళిపోయింది.

ఆ రాత్రంతా ఒక్కసారికూడా కునుకురాలేదు. ఏమిటీ జీవితం ? ప్రేమించి పెళ్ళాడిన భర్త, కళ్లెదురుగుండా మేనకోడలుతో కాపరం వెలిగిస్తున్నాడు. పైగా వాళ్ళందరి సుఖానికి నేను కష్టపడి సంపాయించాలి. అటు వదినగారు - నలుగుర్లో నవ్వులపాలు కాకుండా శ్యామలకి పెళ్ళిచెయ్యమని- బెదిరిస్తోంది. ఇటు తల్లికి - తనసుఖం, సంసారం యిలాటివి - పట్టనే పట్టవు. కూతురి జీవితం నాశనం అవుతున్నా, అల్లుడి పక్షమే చేరుతుంది. పైగా పెద్దకొడుక్కి పెళ్ళిచెయ్యలేదని దెప్పుతుంది అమ్మ. దూరానవున్న అక్కయ్యని నేను తీసుకరాలేదనీ, అదికూడా పడితినడం లేదనీ యింట్లో ఏడుపు. ఏమిటీ మనుషులు ! నే నెందుకు బతుకుతున్నాను ! ఎవరికోసం బతుకుతున్నాను ? ఆఖరికి యీ బాధలన్నీ చెప్పుకునేందుకు స్నేహితులన్నా లేరే నాకు ! ఆయిదేళ్ళ దాంపత్యం తర్వాత నా భర్త మళ్ళీ పెళ్లిచేసుకుంటే నలుగురూ ఏమంటారు ? ఇప్పటిదాకా, తెలిసినవాళ్లు మాది ఆదర్శ దాంపత్యమని అనుకుంటున్నారు. యిద్దరిమాట ఒకటి అన్నట్లు ప్రవర్తిస్తున్నాం. ఈయన పెళ్లిచేసుకుంటే నాబతుకు నవ్వులపాలు కాదూ !

తెల్లారగట్ల అయిదంటికొక నిశ్చయానికి వచ్చాను. శ్యామలకి వరుణ్ణి తెచ్చి పెళ్లిచేస్తే - శ్యామల అత్తవారింటికి వెళ్ళిపోతుంది. కొన్నాళ్లకి ఒదినగారిని కూడా పంపివేయ వచ్చును. ఇంక, అమ్మా అన్నయ్యలు, వాళ్ళది యిట్టే తేల్చేయవచ్చు. వాడికి ఎక్కడన్నా వుద్యోగం చూపించి, విడికాపరం పెట్టిస్తేసరి. అప్పటికి యీ సంసారం ఓదారిని పడుతుంది. మా యిద్దరి అన్యోన్యంమాటా దేముడెరుగు. యిల్లు నరకబిలంలా ఉండకుండావుంటే అంతేచాలు.

మొదట్లో శ్యామల పెండ్లి విషయంలో నేను కలి పించుకునేవేళకి తాడిప్రమాణానలేచారు వారు నామీద. ఒక నెల్లాళ్ళు పోయాక, మళ్ళీ ఏమనుకున్నారో, తనకు తెలి సినసంబంధాలు చూడటం మొదలుపెట్టారు. శ్యామలకినచ్చితే వారికి నచ్చకా - యిద్దరికీ నచ్చితే మా వదినగారికి నచ్చకా- యిలా ఆరు నెలలు గడిచింది.

చివరికి మా వదినగారి అత్తవారివైపు దూరపు బంధు వుల అబ్బాయి ఒకడున్నాడట. ఆ సంబంధం అందరూ ఆమో దించారు. నాకుమటుకు ఒక విషయంలో కించగావుంది. ఆ పిల్లాడికి తల్లిదండ్రులు లేరు, ఉద్యోగం లేదు. శ్యామలని ఎక్క డికి తీసుకెళ్తాడా అని అనుమానం బట్టుకుంది.

"ఉద్యోగం లేదాయెను. మరిపెళ్ళయిన మర్నాటినుంచీ పోషణఎల్లా ?" అన్నా పెళ్ళికబుర్లు మాట్లాడుతూంటే.

"బి. ఏ. పాసయ్యాడా ? ఎక్కడో ఒకచోట ఉద్యోగం దొరక్కపోతుందా ? పెళ్ళయిన మర్నాడే పిల్లని పంపుతామా ఏమిటి ? యీ లోపల ఏదోపనిలో ప్రవేశిస్తాడులే !" అంది వదినగారు.

"పిల్లవాడికి ఉద్యోగం దొరికేదాకా యిద్దరూ యిక్కడే వుంటారు. పిల్లాడుకూడా మనలో కలిసిపోయే మనిషే" అని తేల్చారువారు.

నేను నిర్ఘాంతపోయాను. శ్యామల వెళ్ళిపోతుంది కదా అని పెళ్ళికి ప్రూనుకుంటే - యీ యింటి నడికప్పుమీద పడుకునేందుకు మరో మహానుభావుడు కూడా వస్తున్నాడన్న మాట. బాగుంది. ఇటు ఏడుతరాలవాళ్ళనీ, అటు ఏడుతరాల వాళ్ళనీ పోషించేందుకు, నాదగ్గిర దానపట్టా పొందినట్టుగా వుంది వాళ్ల వైఖరి.

పెళ్ళి స్థిరపడింది. కట్నం కానుకలూ లేకపోయినా, కుర్రాడి బట్టలకీ, అతని కివ్వాల్సిన లాంఛనాలకీ, శ్యామల నగలకీ, చీరెలకీ నాలుగువేలు ఖర్చయాయి.

పెళ్లిఖర్చూ వూళ్లో నలుగురికీ విందులూ, పాటకచ్చేరీ యివన్నీ పెద్ద ఎత్తులోనే జరిగాయి. అంతాకలిసి, నేను రెండేళ్ళనుంచి దాచిన పదివేలూ, మరోమెంబర్ని యింటికి తెచ్చుకునేందుకు ఖర్చుచేశాను.

మళ్లీ నేను మొదటికే వచ్చేశాను. ఇంట్లో యింటెడు జనం. కొత్తఅల్లుడు. బాంకులో ఒక వెయ్యికూడా లేదు. నెలకి

వచ్చే పదిహేనువందలూ కటాకటిగా సరిపోతున్నాయి. పెండ్లయి నప్పటినుంచీ, శ్యామలకీ – వారికీ మధ్యదోస్తీ తగ్గిపోయింది. శ్యామల భర్తమటుకు నాకు బాడీగార్డులా, నాతో పాటు స్టుడియోలకీ, ఫన్‌క్షన్లకీ వస్తూండేవాడు.

ఆ కుర్రవాడిలో ఫీలింగ్స్ చచ్చిపోయాయేమో నని పించేది. ఇది అత్తవారి యిల్లుగాదు, జమీందార్ల యిల్లు అన్నట్టు వొదిగి వొదిగి ప్రవర్తించేవాడు. మేనకోడలి భర్త లాగా కాక, నా చేతికింద మనిషిలా ప్రవర్తించేవాడు. అతన్ని చూస్తే జాలీ, అసహ్యం కలిగేవి.

1947లో అప్పటికియుద్ధం అయిపోయింది. పూర్వంలాగా కాక సినిమాలు తియ్యడానికి చాలామంది బ్లాక్ మార్కెట్టులో సంపాయించిన డబ్బుతో బయలుదేరారు. వీధికో సినిమా కంపెనీ లేచింది. నా పిక్చరుకి డబ్బు రావడంవల్లా నేను కాస్త పాతతార నవడంవల్లా చాలా మందిప్రొడ్యూసర్లు నన్ను బుక్ చేసుకున్నారు.

పూర్వంకంటె నా రేటుకూడా పెరిగింది. ఒక్కొక్క సినిమాకి పదివేలనుంచి పాతికముప్ఫై వేలదాకా పెరిగింది. బ్లాకూ వైటూ – ఆ లెక్కలన్నీ ఆయన చూసేవాడు. ఏమయితేనేం, ఆ ఏడు ఒక లక్షదాకా సంపాయించాను.

అసలు, నా జన్మలో అంతడబ్బు కళ్ళచూస్తానని ఏనాడూ అనుకోలేదు. నాలుగు పిక్చర్లకీ కలిపిన ఎడ్వాన్సే

ముప్ఫయివేలుపైన వచ్చింది. ఐదేళ్ళనుంచీ అనుకుంటున్న కారూ, యిల్లూ కొనాలని నిశ్చయించుకున్నాను. అయితే ఆ డబ్బుపెట్టి యిల్లు కొనటం మావారికి యిష్టంలేదు.

చిట్టచివరికి, ఒకమేడా, కారూ కొన్నాను. యిల్లూ కారూ నా పేరనే కొనుక్కున్నందుకు ఆయనకు చాలా కష్టం తోచింది.

"ఇల్లు నాపేర పెడితే కొరుక్కుతింటా ననుకున్నావా? పెళ్ళయి అయిదేళ్లయినా, నా మీద నీకు బొత్తిగా నమ్మకం లేదుకదూ?"

"ఎవరిపేర పెడితేనేం. అందరం యింట్లోనేవుంటాంగా- కారు అందరం వాడుకునేందుకేగా! నాకు స్టుడియో కాచు రానేవస్తుంది. అసలు మీరు వాడుకునేందుకే కారుకొన్నది" అని 'నీవు నేర్పిన విద్యయే నీరజాక్ష' - అన్నట్టు ఆయనను వుబ్బేయ్యడం మొదలుపెట్టాను. ఈయిల్లుగోల అంత తొందరగా తేలుతుందని అనుకోలేదు. మంచిమాటల్తో నెమ్మదిగా వారి చేత సాక్షి సంతకం పెట్టించాను లాయరు చెప్పినట్టు.

గృహప్రవేశంనాడు పెద్ద పార్టీయిచ్చాను. మాకు తెలిసిన పెద్దవారూ, సినిమావాళ్లూ ఒక వెయ్యిమందిదాకా వచ్చారు. ప్రతివాళ్ళూ మా దాంపత్యాన్ని చూసి మెచ్చు కోవడమే. నా అదృష్టానికి చాలామంది తారలు అసూయ పడ్డారు. గృహప్రవేశమప్పుడే అక్కనీ బావనీ రమ్మనమని అహ్వానించాము.

నాన్న పోయాక అక్కను చూడటం అదే మొదటిసారి. దాని యిద్దరుపిల్లలూ, బావగారు కూడా వచ్చారు. ఆయన నాపట్ల చాలా గౌరవం చూపారు. వెనక ఆయన దృష్టిలో మేము అమర్యాదస్తులం. అందుకనే, అక్కయ్యని యిన్నేళ్ళ బట్టీ మా యింటికి పంపలేదు. ఇప్పుడు యీ డబ్బుతో మేము గొప్ప మర్యాదస్తులమై పోయాము. అక్కయ్య నా సిరిసంపదలు తలుచుకు అదేపనిగా సంతోషించింది.

నాకు నవ్వొచ్చింది. అసలు జీవితాలే ఇంత కాబోలు. పైకంతా నా అంత అదృష్టవంతురాలు లేదనిపిస్తుంది-చూసే వారికి. ప్రతివారూ రేణుకాదేవికి తక్కువేమిటి? అనుకుంటారు. భర్త, అందులో అందమైన భర్త, పైగా ప్రయోజకుడు. అతని వల్లే యీమె యింతపైకి వచ్చింది! కావలసినంత కీర్తి, ఇంట్లో చుట్టాలూ పక్కాలూ అందరూ నా అదృష్టాన్ని స్తోత్ర పాఠం చేసేవారే!

అంతేగాని, రేణుకాదేవికి ఒక హృదయముంది. ఈ బంగారు గోడల వెనుక ఆ మెగుండె గిలగిల కొట్టుకుంటోందని, ఏవొక్కరు క్షణం ఆలోచించరు. అసలు వూహించుకోన రేమో కూడానూ! ఎందువల్లనంటే, యీ బాధలన్నిటినీ పైకి కనపడకుండా కప్పేచినవ్వుని రేణుకాదేవి నిద్రలోకూడా మర్చిపోకుండా, తన అధరంమీద వుంచుకుంటుంది. కాని రేణుకకుమటుకు మనసు నచ్చచెప్పుకునేందుకు, ఒక్క ప్రాణి

గూడా యీ లోకంలో కనపడలేదు. ఆమెను వొక్కసారి కన్నులపండుగగా చూడాలని తహతహలాడే లక్షలాది జను లున్నారు. కాని యింత విశాలప్రపంచంలో ఆమెకు ఒక్క స్నేహితురాలుకూడా లేదు.

౭

వచ్చిన రెండురోజులదాకా అక్కయ్య తీరిక వున్న ప్పుడల్లా నాతో ఖబుర్లాడుతూ నవ్వుతూ వుండేది. ఆఖరికి నాది అనుకునే మనిషి ఒకత్తె దొరికింది కదా అని కాస్త సంతోషించాను. కాని ఆ సంతోషం వారంరోజులు తిరగ కుండానే మాయమయింది. అక్కయ్యకూడా నాతో చనువు తగ్గించింది, మరిదిగారితో ఛలోక్తులు పలకడంలోకి దిగింది. దానికి నేను ఏమీ ఆశ్చర్యపోలేదు; అది నాకు అలవాటే.

అసలు అక్కాబావా వచ్చినరోజే మా వారు తోడ ల్లుడిని రెండుచేతులా ఆహ్వానించారు. వారు యిన్నాళ్ళనుంచి రానందుకు చాలా కోపంవచ్చినట్లు మాట్లాడారు. మా బావకు తనని యిన్నాళ్ళనుంచీ పిలవలేదనే సంగతే తట్టలేదు. పైపెచ్చు తనే మొండిగా రాలేదనీ, ఏదో తప్పుచేసినట్లూ తలవంచుకున్నాడు.

ఎంత కొత్తవారిసీకూడా ఇట్టే సత్కరించడం, వారితో ఆప్తమిత్రుడల్లే మాట్లాడటం, మా వారికి అలవాటు. అవతల

వాళ్ళమీద యిష్టాయిష్టాలతో ప్రమేయం లేకుండానే వచ్చే స్తాయి తేనె పలుకులు. అవతలవాళ్ళని మాటల్తో బోల్తా కొట్టించి, ప్రబలంగా తనవైపుకి తిప్పుకునే విద్యలో ఆయన ప్రవీణులు. అసలు, అలాంటి ఆకర్షణలోనే నేనూ పడి, వారిని పెండ్లిచేసుకుని వుంటాను. ఆయన నిజస్వరూపం నాకుగాని మరొకళ్ళకు తెలీదు. చివరికి అక్కయ్యనీ, బావనీగూడా తమ ఆత్మీయవర్గంలో చేర్చుకున్నారు మావారు.

మా బావకి ఏం వుద్యోగమో నాకయితే తెలీదుగాని ఆయనగూడా వుద్యోగం మానేసినట్టు, యిక్కడే వుండిపోవడం మొదలుపెట్టాడు. అసలు వుండిపోవడానికి మావారి బలవంతమే కారణం. బావ అప్పుడప్పుడెళ్ళి ఒక పదిహేనురోజులు వాళ్ల వూళ్లో వున్నా; మిగతారోజులు ఇక్కడే గడిపేవాడు.

ఇప్పుడు నా బాడీగార్డు పని ఇద్దరు పంచుకున్నారు. శ్యామలభర్తా ... వాళ్లు రావడం అసవసరం అని అన్నాను. కాని వాళ్ళు రావటం మానలేదు.

ఇంత పెద్దదానివయావు. మొగవాడు పక్కన లేకుండా వెళ్ళడం మంచిది కాదు" అంటారాయన.

ఆ వేసవిలో మా అన్నయ్య పెళ్ళిచేశాను. ఆ అమ్మాయి తల్లితండ్రులకి ఒక్కత్తే కూతురు. యిల్లరికం అడి గారు. అంతకంటేనా ? ఒకరు తగ్గినా, తగ్గినట్టే. నాలుగువేల రూపాయల ఖర్చుతో యింటిల్లపాదీ తర్లివెళ్లి, పెళ్ళి చేయించి వచ్చాం.

మా బావ వూళ్లో లేడు. ఆ నాడు హాఫ్ కాల్ షీట్. ఆరున్నరకి యింటికొచ్చాను. హాల్లో ఎవరూ లేరు. వెనక ఇంట్లో అమ్మా-వదినా పచ్చీసు ఆడుకుంటున్నారు. శ్యామలా, ఆమె భర్తా యిద్దరూ సినిమాకి వెళ్లారనీ, అయ్యగారు పైన వున్నారనీ పనికుర్రాడు చెప్పాడు.

నా గదికి వెళ్లేందుకు, చిన్న హాలూ, వరండా, వారి గది-దాటి వెళ్ళాలి. వారి గదితలుపులు ఘడియవేసి వున్నాయి. నిద్దరపోతున్నారేమో ననుకున్నాను. కాని వారి గదిలోంచి నవ్వులూ, గాజుల చప్పుడూ వినిపించింది. నాకు ఆశ్చర్యం వేసింది. ఈవేళప్పుడు ఆయన గదిలో ఏ స్త్రీ వుందా అని. పూర్వమయితే శ్యామలకదా అని, మామూలుగా వెళ్లిపోయే దాన్ని. శ్యామల యింట్లో లేదాయె. ఇంకెవరు చెప్మా అని ఆలోచించాను. పరాయిస్త్రీలను యింట్లోకి, నాయింట్లోకి తెస్తారా ? అని వొళ్లుతెలియని కోపంవచ్చింది. తలుపుతట్టి నాలుగూ అడిగేద్దామనుకున్నాను. ఆ నవ్వు మళ్లీ వినిపించింది. అది అక్కయ్య నవ్వులావుంది.

నా కాళ్లు తేలిపోయాయి. నా గదిలోకి యీ దేహాన్ని చేరవేశాను. అనుమానం దృఢపరచుకునేందుకు, నా గది తలుపు కాస్త తెరిచి, మంచంమీద పడుకున్నాను.

కాసేపటికి తలుపు తెరుచుకు, అక్కయ్యా, వెనక ఆయనా వరండాలోకి వచ్చారు. నాగదితలుపు తెరిచివుండటం

చూసి అక్కయ్య నిర్ఘాంతపోయింది. కాని నేనామె ముఖం లోకి చూడలేదు.

ఆ సాయంత్రమే ఆరంభం అయింది ఈ గుండెనెప్పి. ఆ రాత్రి భోంచెయ్యలేదు. రాత్రి పన్నెండుకొట్టింది. నా కళ్లు మూతలుపడటంలేదు. వరండాలో అడుగులచప్పుడుతో తలెత్తి చూశాను. చేతిలో సారాసీసాతో ఆయన పై డాబామీదకి వెళ్ళారు. ఆవేళ నేను స్టుడియోనుంచి ఆ సమయంలో రాక పోయినా బాగుండేది. ఎంతైనా, యిలా దొరికిపోవడం ఆయన కెంత చిన్నతనం! నాకు మా దాంపత్యపు మొదటిరోజులు జ్ఞాపకంవచ్చాయి. అనిల్‌బాబ్ చేతిలోని సీసా లాక్కుని, ఆయన వొళ్లో తలపెట్టుకు పడుకుని, పెద్దపెట్టున ఏడవాలనిపిం చింది, 'మన మెక్కడికయినా వెళ్లిపోదాం—ఒక నెల్లాళ్ళ పాటు' అని ఆయనను ప్రార్థించాలనిపించింది.

కాని నన్ను నేను గదమాయించుకున్నాను. తప్పు చేసింది నేను కాదు—ఆయన. అంచేత, రాజీపడవలసింది ఆయన. 'నా తప్పులు మర్చిపో. నన్ను నువ్వుగాక ఎవరు మన్నిస్తారు?' అని ఆయన నా గదిలోకి వచ్చివుంటే...

మూడుకొట్టేవరకూ ఆయనకోసం ఎదురుచూస్తూ కూచున్నాను. ఆఖరికి ఆయనగది ఘడియవేసుకున్న చప్పుడు వినిపించింది. అక్కడితో అవనికజారింది.

అప్పటినుంచీ నాకు గుండెనెప్పి, ఆయనకి తాగుడూ— యిద్దరం చెరోటీ పుచ్చుకున్నాం.

అన్నిటికన్న విచిత్రం ఏమిటంటే, నేను మానసికంగా యింత బాధపడుతున్నా, ప్రతి పిక్చర్లోనూ – నాకే ఆశ్చర్యం కలిగేటంత బాగా నటించేదాన్ని. ఆ సంవత్సరంలో నేను నటించిన సినిమాలకి కనకవర్షం కురిసింది. అసలు నా చక్రం తిరిగింది.

ముప్ఫైవేలు, నలభైవేలు యిలా యాభైదాకా ఇస్తామని ప్రొడ్యూసర్లు ఎగబడటం మొదలుపెట్టారు. ప్రజలకి నా మీద వెర్రి వ్యామోహం పట్టుకుంది. అందుచేత వీలువున్నన్ని కాంట్రాక్టులు వొప్పుకున్నాను. ఇంట్లో ఎన్ని భేదాభిప్రాయాలున్నా, బయటి విషయాల్లో మటుకు, ఆయన సలహాలు యిస్తూండేవారు. అనిల్ బాబులాటి మొగవాడు పక్కనుండటం ఎంత ప్రయోజనకరమో నాకూ తెలిసివస్తోంది.

మరుసటి సంవత్సరంలో రెండో కారు కొన్నాను. కొత్త కారు–పెద్దదీ, ఖరీదుకలదీ. నేను పాతకారు తీసుకెళ్తానంటే, ఆయనేవద్దనీ, పెద్దతార పెద్దకారులో వెళ్ళాలనీ అనేవారు.

నాకు పేరుప్రఖ్యాతులూ, సిరిసంపదలూ రావడంతో చాలామంది ఆడపిల్లలు నా అంత అవుదామని ఇళ్ళలోంచి పారిపోయి వస్తూండేవారు, నా దగ్గరకు. అలా నలుగురయిదుగురువస్తే యీ సినిమారంగంలోని కష్టనిష్ఠురాలు వాళ్ళకి చెప్పి, మంచిమాటల్తో వెనక్కి పంపేశాను.

ఒకసారి సాయింత్రంపూట ఎవరో అతిథులొచ్చారు యింటికి. వారు వెళ్ళాక ఇంటిఎదుటి లాన్సులో కుర్చీల్లో

కూచుని మాట్లాడుకుంటున్నాము, వారూ నేను. ఏముంది-డబ్బుగొడవలే. డబ్బు మినహా మిగతా విషయాలు మాట్లాడుకోడం మేము మానేశాము. గేట్లోంచి ఒక టాక్సీవచ్చి మా ముందు ఆగింది. అందులోంచి పద్ధెనిమిదేళ్ళ అమ్మాయి దిగింది.

నాకు ఆమె ఎవరో తెలియదు. ఎందుకు వచ్చిందో తెలీదు. కుర్చీలో కూర్చున్నాక చెప్పింది. పేరు రాధ. స్కూలు ఫైనలు చదువుతూ మానేసి వచ్చిందట - సినిమాల్లో చేరేందుకు.

పిల్ల చాలా చక్కగావుంది. చక్కటికళ్ళూ, చిన్న నోరు, మంచి తీరయిన విగ్రహం.

"చదువుకున్న దానవు-నీ కెందుకమ్మా యీ సినిమా పిచ్చి ? మేడిపండు తల్లీ యిదంతా ?" అన్నాను.

"మీలాటివాళ్ళని చూశాక నాకు కళాసేవ చెయ్యాలనే పట్టుదల మరీ హెచ్చుతోంది" అంది నన్నూ మా ఆయననూ వుద్దేశించి.

మేము ఆ సాయంత్రంవేళ ప్రేమైకదంపతుల్లా కనిపించి వుంటాం మా వెర్రిపిల్లకి. ఎంతో హితబోధచేసి, ఆనాటికి ఆ అమ్మాయిని పంపించివేశాను.

ఐదు నెలల తర్వాత ఒక వుదయంవేళ పేపరు చూసుకుంటుండగా రాధ మళ్ళీ వచ్చింది. మనిషి బాగా చిక్కిపోయింది. చెక్కిళ్ళు వడలిపోయాయి.

"ఏంజెయ్యను ? యింటికి ఏ మొహం బెట్టుకు వెళ్ళను ? ఈ సంగతి తెలిశాక వారు పూర్తిగా రావడం మానేశారు" అని ఒకటే ఏడుపు.

"ఎవరూ ?" అని అడిగాను.

"అనిల్ బాబుగారు" అంది.

రాధని సేవాసదనంలో జేర్పించి, పురుడు పోయించాను. పిల్లను ఎవరో తీసుకున్నారు. తర్వాత స్కూలుఫైనలు పాస యింది. ఇప్పుడేదో వుద్యోగం చేసుకు బతుకుతోంది.

ఆ యేడాది చివరిలో అరవైవేలుచేసే మేడ మరొకటి కొన్నాను. చేతిలోకి డబ్బువస్తే బంగారంగాని, యిళ్లూ భూములుగాని కొనడం మొదలుపెట్టాను. ఎంత తక్కువ అనుకున్నా, కనీసం వెయ్యిరూపాయలయేవి యింట్లోకి ప్రతి నెలా; అదిగాక వారు నాలుగైదువందలు సొంతఖర్చులకి తీసుకునేవారు.

నేను డబ్బు రెండుచేతులా సంపాయిస్తున్నాను కనక అంత కష్టంగా వుండేదికాదు.

ఒకనాడు సెట్ మీదకు వెళ్తూంటే మా డైరెక్టరు ఒక అతన్ని తీసుకొచ్చారు.

"ఈయనపేరు గోపాలరావు. మంచి అభిరుచులుగల మనిషి. మన ఫీల్డులో ప్రవేశిద్దామని అనుకుంటున్నాడు. అభ్యు

దయ దృక్పథంగల పిక్చరు తియ్యాలని అభిలషిస్తున్నాడు" అంటూ నాకు పరిచయం చేశారు.

గోపాలరావు సన్నగా చామనచాయగా వుంటాడు. మనిషి చాలా పొడగరి. కళ్లు ఎప్పుడూ ఏదో ఆలోచనగా చూస్తూ వుంటాయి. ఆయనా నేను కాసేపు రెండుమాటలు మాట్లాడుకున్నాం మర్యాదకు.

ఆ తర్వాత వారంరోజులపాటు ప్రతిరోజు నా షూటింగుకు హాజరవుతూండేవాడు. నా నటనని చాలా జాగ్రతగా పరిశీలిస్తూండేవాడు. అలాటివి నాకు అలవాటే కనక కొత్తగా ఫీలవలేదు.

ఆ రాత్రి మేకప్ అయిపోయింది.

యింకా సెట్ మీదకు వెళ్ళేందుకు చాలా టైముందని-ఆరుబయట కుర్చీ వేసుకుని, చుక్కలతో మెరిసే ఆకాశాన్ని చూస్తూ కూచున్నాను. నాకు కాస్త ఎడంగా కూర్చున్నాడు గోపాలరావు. నేను మాట్లాడలేదు. నా వంటరితనాన్ని అతను పోల్చుకుంటున్నట్టున్నాడు. నన్ను అనవసరంగా పలకరించక పోవడంవల్ల నా కతనిమీద గౌరవం ఏర్పడింది.

ఆ తర్వాత యిద్దరం మాట్లాడుకుంటూండేవాళ్లం.

"మీకు పని లేదుగా- ఎందుకిలా యీ మనుషులచుట్టూ తిరుగుతారు" అన్నాను ఒకరోజు.

"మొదట్లో సెట్ మీద మిమ్మల్ని చూద్దామని వచ్చాను. నేను తీద్దామనుకున్న సినిమాలోకి పనికివస్తారో లేదో చూద్దామని రెండోసారి వచ్చాను. క్రమేపీ, మిమ్మల్ని చూడటం తప్పించుకోలేని అలవాటయింది" అన్నాడు.

"మీరు ఏవో కథలు రాస్తారుటగా ?" అని ధోరణి తప్పించాను.

"మీకు పనికివచ్చేవి కాదు" అన్నాడు.

"అంటే ?"

"ప్రేమకథలు కాదు" అన్నాడు.

"మరి ఎల్లాంటివి ?"

"ప్రేమ అనేది అందరూ అనుకునే సౌఖ్యంకాదు. అది గమ్యంకాదు, ఒకమార్గం. ప్రేమించగల మనుష్యులకు ఓటమి లేదు. . ." అంటూ ఏమిటేమిటో చెప్పుకుపోయాడు.

మరోకనాడు, "మీ స్వభావంలో సరళతా, సౌమ్యం లేవంటే నేను నమ్మను. మీకు మాటలురావన్నా నేను నమ్మను. ఎందుకు మీ మనసుకి తాళం వేసుకున్నారు ?" అన్నాడు గోపాలరావు.

"అలాగా ?"

"మనం ముందొకసారి నిశ్శబ్దంగా ఒకగంటసేపు కూచున్నాం, జ్ఞాపకంవుందా ? ఆ నిశ్శబ్దంలో, మాటల్లో అర్థంగానివి ఎన్నో, మీగురించి నాకు అర్థం అయాయి. మీకు

జీవితంలో ఏదో పెద్దబాధ వుంది. ఆ సంగతి మనసిచ్చి చెప్పు కోవడంలో ఎంత హాయివుంటుందో మీకు తెలీదు. ఏమిటో లెండి. మీ మనసులోని బాధ చెప్పమని అడిగేందుకు నే నెవరిని ?" అన్నాడు.

'నేనెవరిని' అని గోపాలరావు అంటున్నప్పుడు అతని మీదెంతో ఇష్టం కలిగింది నాకు. అతన్ని చూస్తే ముచ్చట వేసింది. నా చుట్టూ కనిపించే మనుషులందరికంటే అతను తెలివిగలవాడు. కాని 'వినయము' అంటే ఏమిటో అతన్ని చూసి నేర్చుకోవాలి మనుషులు.

ఈలోపల కెమేరామేన్ వచ్చి నా పక్క కుర్చీలో కూల బడ్డాడు. అంతటితో మా సంభాషణ ఆగిపోయింది. లేకపోతే నాగోడు అతనిముందు వెళ్లబోసుకునేదాన్ని. అసలు ఇన్నాళ్ళకి నేను బాధపడుతున్నానని గ్రహించగల మనిషి ఇతనొకడే కన్పించాడు.

డైరెక్టరూ, ప్రొడ్యూసరూ కూచున్నప్పుడు గోపాల రావు తను సినిమాకోసం రాసిన కథ చదివి వినిపించాడు. నేను చివరిదాకా డబ్బు అడగకుండా యాక్ట్ చేస్తే ప్రొడ్యూ సరు పెట్టుబడి పెడతానన్నాడు. నేను సరేనన్నాను.

గోపాలరావు ఒకటికి రెండుసార్లు కలుసుకుంటున్నా డని ఆయనచెవిని పడింది. ఆ మర్నాడు ఇంట్లో వారికీ నాకూ పెద్ద తగాదా.

"ఆ గోపాలంగాడి సినిమాలో డబ్బులేకుండా యాక్టు చేస్తావ్ ?" అన్నారు.

"నా యిష్టం – మీకేం !"

"పాపం పదిహేనురోజుల్నుంచీ రాత్రిళ్ళు లాన్సులో కూచుని నూరిపోస్తున్నది. యిదే కాబోలు" అన్నారు కసిగా.

"చూడండీ – నేను చెయ్యదలుచుకుంది చేసితీరుతాను. మీరు నన్ను అడ్డుపెట్టి లాభంలేదు" అన్నాను.

స్టాండ్ మీదవున్న పట్టుచీరె వ్రసనచించి, గదిలోంచి విసురుగా వెళ్ళిపోయారు.

మళ్ళీ గోపాలరావు కనపడలేదు. ప్రొడ్యూసరు అతని మాట ఎత్తలేదు. అదేమివిచిత్రమోగాని, అసలు అతన్ని మర్చిపోయినట్టే ప్రవర్తించారు స్టుడియోలో అందరూ.

వారంరోజులకి ఒక వుత్తరం వచ్చింది. అందులో అతను ఎడ్రసు రాయలేదు.

"నేను వూహించినట్టు మీరు బంగారు పంజరంలో వున్నారు. గుట్టుగావున్న మీ కాపరం నా వల్ల చెడటం నా కిష్టంలేదు. మీమీద చెప్పలేనంత గౌరవానురాగాలు వున్నాయి. మిమ్మల్ని మర్చిపోలేను; కాని మిమ్మల్నింక యిప్పట్లో కలుసుకోను" అదీ వుత్తరం.

రాత్రిళ్లు గుండెనెప్పితో, తలాతోకాలేని ఆలోచన లతో నిద్దరపట్టేది కాదు. అసలు చాలారాత్రిళ్ళు సెట్సుమీదే

గడిపేదాన్ని. నిద్రకోసం మత్తుమందులు వాడటం మొదలెట్టాను.

స్వాభావికంగా రావలసిన నిద్ర రాకపోవడం, అధిక శ్రమ, మానసికంగా విశ్రాంతి లేకపోవడం, వీటన్నిటివల్లా నా ఆరోగ్యం పాడవుతోందని నాకు తెలుస్తూనేవుంది. కాని ఆరోగ్యాన్ని లక్ష్యపెట్టేస్థితి దాటిపోయాను. ఆరోగ్యం ఎవరికోసం! ఏం జేసుకుంటాను.

గోపాలరావు సంగతితో యింత హడావుడి అయాక, అసలు నేను ఎవరితోనూ పరిచయం చేసుకోడం పూర్తిగా మానుకున్నాను. పైగా నా స్నేహంవల్ల అవతలవాళ్లు చిక్కుల్లో పడతారనే విషయం గోచరం అయిందినాకు. ఎవరో అదృష్టవంతులకిగాని అర్థంచేసుకునే స్నేహితులూ, సన్నిహితులూ లభించరేమో! ఎటొచ్చీ, నా బాధలూ, నా జీవితం సామాన్యమైనవి కాదు. అందువల్లే తట్టుకోలేకపోయేదాన్ని.

తెల్లారిగట్ల మూడింటికి మెళుకువ వచ్చింది. మళ్ళీ ఎంత ప్రయత్నించినా కన్ను మూతపడలేదు. తలంతా దిమ్ముగా వుంది. చదువుకోలేను. ఎలా! గడియారం టిక్ టిక్ మంటోంది. దాని ధ్వనివింటూ గది బాల్కనీలో వాలుకుర్చీ వేసుకు కూచుని సూర్యోదయందాకా గడిపాను. అయిదున్నరకి వీచే ప్రత్యూషపవనాల్తో కాస్త తలదిమ్మూ, కళ్లమంటాలూ తగ్గినట్లయాయి.

ఆరున్నరకల్లా కాఫీతాగి - తోటలో గులాబీ మొక్క-లకి బోదెచేస్తూ కూచున్నాను. ప్రపంచం యివ్వలేని మన శ్శాంతి పూలమొక్క-లు యిచ్చేవినాకు. వాటిమధ్య నా బాధలూ, సమస్యలూ అన్నీ చాలావరకూ మర్చిపోయేదాన్ని.

స్నానంచేసి డ్రాయింగ్ రూములో కూచుని పేపరు చదువుకుంటున్నాను. ఎనిమిదిన్నర అవుతుంది. ఇంట్లోవాళ్ళొక్క-రే లేస్తున్నారు. ఆయన తొమ్మిదీ పదింటిదాకా లేవరు.

ముందు వరండాలో ఎవరో మనిషి తచ్చాడుతున్నాడు. నన్ను చూడనట్టు వూరుకున్నాడు. మరో పావుగంటకి చేతులు నలుపుకుంటూ "బాకీ జమకట్టమనీ, చాలా అవసరంగావుందనీ చెప్పమన్నారమ్మా ?" అంటున్నాడు.

ఏంబాకి ? నేను సాధారణంగా బాకీపెట్టను. కాతాలు నాకు అలవాటులేదు. ఏంబాకీ ? ఎంత ? మొదలయిన ప్రశ్నలు వేశాను. పద్దు పుస్తకం తీసి చూపించాడు.

కిషన్‌లాల్ బట్టలకొట్లో రెండువేల పైచిల్కు-. నా గుండె గుభేలుమంది. బట్టలకొట్లో రెండువేల రూపాయలే ! నేను ఏనాడూ అప్పుపెట్టలేదు. వెంటనే పైకంయిచ్చి, చీరెలు తెప్పించేదాన్ని. మళ్ళీ పుస్తకం తీసుకు చూశాను. తడవకు నాలుగయిదువందల చొప్పున అయిదారుసార్లు చీరెలబాకీ. ఆయన సంతకం - కాతా నా పేర. భేషుగ్గావుంది ఇక నేం ?

ఇంతలో వారు మేడమీరాంచి వచ్చారు. గుమాస్తా వంక నిప్పులుకక్కు-తూ చూస్తూ "నిన్ను అసలు యిక్క-డికి

ఎవడు రమ్మన్నాడు? వ్రుంకు మీ బాస్‌తో చెప్పి అసలు సంగతి కనుక్కుంటా. బాకీ యివ్వనని చెప్పు. వెళ్ళు..." అంటూ ఆ గుమాస్తాని తరిమేశారు. అతను గజగజలాడుతూ జారుకున్నాడు.

"ఇన్ని చీరె లెవరికి తెచ్చారు ?"

"ఇంట్లోకి."

"నా కెప్పుడూ తెచ్చియిచ్చినట్టు లేదే ?"

"అంటే ఇంట్లో నువ్వొక్క తెవే ఆడదానివా ! నీకు నేను కొనిపెట్టడం ఎందుకూ ? అవి మిగతావారికి" అంటూ వెళ్ళిపోయారు.

ఆ మిగతావారు ఎంతమంది వున్నారో ? ఆ బాకీ ఎలా చెల్లువేస్తారో ? యిలాటివన్నీ ఆలోచించుకుంటూ నాగదిలోకి వెళ్ళిపోయాను.

పదిన్నరకి నా గదిలోకివచ్చి అన్నారు. "వాడు రాగానే బాకీ పుస్తకం నువ్వెందుకు తిరగెయ్యాలి ?"

"వాడు చూపించాడు. చూపిస్తే చూశాను. లేకపోతే నాకేం అవసరం ? ఇప్పుడు మించిపోయింది ఏమిటి ?"

"ఏమీ లేదు. ఎలాగా చూశావు కాబట్టి చెప్తున్నాను. ఆ బాకీ యీ నెలాఖరున జమకట్టు !"

"నా కవసరం లేదు. మీరు బాకీ చేసుకున్నారు. మీరు చెల్లకట్టుకోండి"

"అల్లాగా ! తొండముదిరి వూసరివెల్లి అయిందే !" అంటూ హేళనగానవ్వి, సిగరెట్ ముట్టించి "స్త్రీ కళ్ళతో చూశావుగా ఆ బాకీ ఎవరి పేరనుందో – వాళ్ళేకట్టుకుంటారు. వెర్రివేషాలు వెయ్యక ఆ డబ్బుకట్టు మర్యాదగా."

"నేను కట్టను"

"కట్టవు. లేకపోతే లాయర్ నోటీస్ యిమ్మనమని చెప్తాను. కట్టదట ! ఎందుకుకట్టవ్. మా చక్కగా కడతావ్ !"

"మీరు అప్పుతెచ్చారు. మీరే తీర్చండి"

"తీర్చకేం ! నిక్షేపంగా తీసుస్తాను. వాడికి ఎగ్గొడతాననుకున్నావా ? అందుకే చెల్లగట్టమని చెప్తోంది. కిక్కురుమనకుండా అణాపైసలతో చెల్లించు. తెలిసిందా ?"

"చెల్లించకపోతే"

"నీకే తెలుసు – నన్ను ఎదిరిస్తే ఏమవుతుందో ! ఏదో ఆడదానివికదా అని వూరుకుంటున్నాను. అసలు నీకీడబ్బు ఎవరివల్ల వచ్చిందనుకున్నావ్ ? నేను పక్కనున్నాను కాబట్టి–నువ్వింత ఆస్తి సంపాయించావు. నీ పిచ్చివేషాలు నా దగ్గిర కాదు. ఆస్తంతా నీ పేర పెట్టుకొని ఆడదామని అనుకుంటున్నావేమో – అది ఏనాటి కన్నా నాదే ? నీకింకా తెలియదేమో ! ఎందుకులే అని వూరుకుంటున్నాను. మర్యాదగా డబ్బుకట్టు. నా సంగతి బాగా తెలుసు" అంటూ లేచారు.

"మీరు ఏమన్నా చేసుకోండి. కాని—యీ బాకీ విషయంలో చిల్లిగవ్వ యివ్వను" అన్నాను నిక్కచ్చిగా.

"ఇవ్వవూ. మా చక్కగా యిస్తావు—చూస్తాగా" అంటూ పక్కనున్న వెండిగ్లాసు కసిగా తన్ని వెళ్ళిపోయాడు.

ఎందుకీ మనిషికి నా మీద కసి. తాళికట్టినందుకేనా వారికి నా మీద యింత అధికారం. ఈ యనమీద ఆధారపడి తేనో! మా యిద్దరిమధ్యా యీ పెండ్లి బాంధవ్యాన్ని తెంచి వేస్తే—నాకీ బెదరింపులనుంచీ—బాధల్నించీ విముక్తి దొరుకు తుందేమో! నాకు ఏమీవద్దు. భర్తనుంచీ యీ చుట్టూ వున్న మనుషులనుంచీ విముక్తి దొరికితే - శాంతిగా ఒక్క దాన్నీ, నాఅంతట నేను కాలం గడుపుకుంటాను. దానికి ఏదన్నా దారివుందేమో ఆలోచించాలి. ఇదే ఆలోచనలతో ఆ సాయంత్రం నా లాయరువద్దకు వెళ్ళాను.

౮

మా లాయరుకు యించుమించు యాభై దాటాయి. చాలా మంచివాడు. లోతుపాతులు తెలిసిన మనిషి. మొదటి నుంచీ నా వ్యవహారాలన్నీ అతనిద్వారా జరుగుతున్నాయి.

అతనికి మా భార్యాభర్తలమధ్య భేదాభిప్రాయాలు వున్నవనే సంగతి నేను మొదటయిల్లు కొనేదాకా తెలియదు. నేను కారణాలు తెలియపరచలేదు కాని, 'యిల్లు నా వొక్క

దానిపేరా కొనుక్కునేందుకు వీలుండేమో, అందుకు నాభర్త వల్ల ఏ విధమైన వత్తిడీ కలగదుకదా' అని అడిగాను. ప్లీడరు యిబ్బందుల్లేవు గాని, అనవసరంగా పేచీలూ అల్లరీపడకుండా, మంచిమాటలతో వ్యవహారం పరిష్కరించుకోడం శ్రేయమని సలహా యిచ్చారప్పుడు.

మా పెండ్లి, మా యిద్దరిమధ్యా భేదాభిప్రాయాలు, మాయింటి పరిస్థితులు – వారి దురభ్యాసాలూ – అప్పులూ– ఏ వొక్కటీ దాచకుండా ప్లీడరుగారికి అన్నీ తెలియబరచాను.

అన్నీ విన్నాక ప్లీడరుగారు, చాలా నెమ్మదిగా "నువ్వు నేను చెప్పినట్టు చెయ్యి. తొందరపడకు–నువ్వు స్త్రీవి. ఆ విష యం మర్చిపోకు" అన్నారు.

"నేనా అప్పుతీర్చను. నెలకి అయిదారొందలు సొంత ఖర్చుకి యిస్తూ వచ్చాను. ఇంకా రెండువేలఅప్పు. నేను తీర్చ నంటే తీర్చను" అన్నాను నిర్మొహమాటంగా.

"అయితే, మీ వారు తాగుతారనీ, దురభ్యాసాలు వున్నాయనీ అంటున్నావుగదా – యీ ఒక్క అప్పుతోనే సరి పోయింది అని అనుకున్నావా ?" అన్నారు ప్లీడరుగారు.

నాకా సంగతి తట్టనేలేదు. ఇంకా ఎక్కడెక్కడును న్నామో ?

నువ్వు తొందరపడకు. ఇంకా చిన్నదానివి. నేను నా మనిషినిపంపి లోపాయికారిగా, అతని అప్పులూ అవీకనుక్కుం

టాను. నగలకొట్లో, బ్రాందీ షాపులో - యింకా యిలాటి వేమన్నా వుండవచ్చు" అన్నారు.

"ఎక్కడెక్కడ ఏమున్నా సరే నేను తీర్చేను. యింకా వారితో బతికి గెల్చుకు రాలేనేమోనని నాకు అనుమానంగా వుంది. విడిగా నేను వొంటిగా బతుకుతాను. అందుకే మీ సలహాకి వచ్చాను."

"నువ్వు వచ్చే ఆదివారంనాడు యిక్కడికిరా. ఎవరూ వుండరు. తీరిగ్గా అన్ని విషయాలు మనం మాట్లాడుకోవచ్చును" అన్నారు ప్లీడరుగారు.

ఆదివారం రెండుగంటలకి మళ్ళీ లాయర్ దగ్గిరికి వెళ్లాను. ఈ లోపల నేను వొంటరిగా వుండేందుకు ప్లానులు మనసులో వేసుకున్నాను. ఆఫీసులో ప్లీడరుగారు వొక్కరేవున్నారు. నా రాకకి ఎదురు చూస్తున్నారు.

కూచోగానే మొదలుపెట్టారు. "నేను చాలా దూరం నిదానంగా ఆలోచించాను. నేను చెప్పుతున్నదంతా జాగ్రత్తగా విను" అంటూ మావారి అప్పులు వినిపించారు. "నగల షాపులో ఆరువేలు, బ్రాందీ షాపులో రెండువేలు, పెట్రోలు బంకుల్లో రెండువేలు, బట్టలకొట్లో సరేసరి - రెండువేలు, యింకా చిల్లర నాలుగువేలు. మొత్తం 15, 16 వేలు దాకా అప్పులు చదివి వినిపించారు. నా పైప్రాణం పైనే ఎగిరిపోయి నట్టయింది.

ఇంతడబ్బు ఎక్కడినుంచి వస్తుంది? నేను వచ్చింది వచ్చినట్టు ఆస్తిమీద పెట్టేశాను. రొక్కం నా దగ్గిర నాలుగు వేలుకూడా లేదే—

"నే నొక్క కానీగూడా యివ్వను."

"అలా పెంకిగా యివ్వను-అంటే లాభంలేదు. యివ్వక ఏం చెయ్యాదల్చుకున్నావో చెప్పు?"

"నేను ఒక్కదాన్ని విడిగా బతుకుతాను. నా స్వంత ఇంట్లో, స్వంతనౌకర్లని వుంచుకొంటాను."

"ఇది ఏ కాలమో - నువ్వు ఎవరివో-పూర్తిగా మర్చి పోయి గాలిలో మేడలు కడ్తున్నావు. నువ్వు లక్షగాదు - పది లక్షలు సంపాయించినా స్త్రీవి. ఇది పురుషులలోకం. ఆ సంగతి నువ్వు మర్చిపోడానికి వీల్లేదు. పైగా హిందూదేశంలో పుట్టావు. ఇది హాలివుడ్ కాదు - భర్తనిమార్చి భర్తని ఏరు కునేందుకు."

"నాకు వేరేభర్త అక్కర్లేదు. అసలు ఏ మొగాడూ వద్దు. నాకు నేను వొంటరిగా వుంటాను. అదే నాకుకావాలి."

"నువ్వు వొంటిగావుంటే, మిగతా మొగవాళ్లు నిన్ను తేలిక చెయ్యకుండా వుంటారని అనుకోడం వుత్త తెలివి తక్కువ. ఇంట్లో మీరూ మీరూ ఏమి అనుకున్నా, నాలుగు గోడలమధ్య ఎన్ని యుద్ధాలు జరుగుతున్నా, బయటికి సంసా రం గుట్టుగా కనపడుతోంది. కాబట్టి మరో మొగాడు నిన్ను చులకన చెయ్యడానికి ఆస్కారం లేకుండా వుంది."

"నేను జాగ్రత్తగా వుంటే, ఏ మొగాడూ నన్నేమీ అనలేడు."

"అని ప్రతి స్త్రీ అనుకుంటుంది. అది నీ మీదవుండే భయం, గౌరవం వల్ల కాదు. నువ్వున్న కట్టుబాట్లకి భయపడి చొరవతో ఎవరూరారు. అందంగల ధనవంతురాలు ఒంటిగా వుందీ అంటే, యీనాడు నీ వంక కన్నెత్తి చూడటానికి భయపడ్డ ప్రొఫెస్సరే, రేప్రు అతి చనువుతీసుకునేందుకు వెనకాడడు. నీకు అటువంటి అనుభవం లేదుకాబట్టి యిలా తొందర పడుతున్నావ్. పోనీ ఒకమాట అడుగుతాను. నువ్వు మీ ఆయనను 'కాదు' అని బయటికి వచ్చేస్తావనుకో, యింట్లో ఎవరన్నా నీపక్షం వుంటారా ?" అని ప్రశ్నించాను.

"ఊహూ ! అంతా ఆయన పక్షమే !"

"చూశావా. మీవాళ్ళు చాలా తెలివిగా వ్యూహం పన్నారు. అందుచేత నువ్వుకూడా చాలా తెలివిగా, మెళుకువతో తప్పించుకో."

"అయితే ఏం జెయ్యమంటారు ?"

"ముందు హడావుడి చెయ్యకుండా అప్పులుతీర్చు."

"నేను తీర్చను. ఆయన అప్పులు ఆయనవే."

"భార్య అప్పులు భర్త తీర్చడంలేదూ ? అదీగాక, నీ పేరుబట్టి యిచ్చారు గాని ఆయన పేరుబట్టి యివ్వలేదు. కోర్టుకి ఎక్కినా, చివరికి నువ్వే తీర్చాలి ఆ అప్పులు. అందు కని గప్‌చిప్‌గా తీర్చెయ్యి."

"నాదగ్గిర అంత రొక్కం లేదు. పైగా యీ వెధవ అప్పుకి మొన్న కొన్న పొలం అమ్మనా ?"

"ఆ మాట నేను అనటంలేదు. పోనీ నెలకి యింత చొప్పున, అని అయిదారు నెలల్లో కొట్టివేయిద్దాం."

"మళ్ళీ వారు అప్పుచేస్తే ?"

"అప్పులు చేయకుండా ఆపలేం. ఎంచేతనంటే—తండ్రి లక్షాధికారిఅయితే, కొడుక్కి అప్పులిచ్చి, నోటు రాయించుకునేవాళ్ళు, ఎల్లప్పుడూ వుంటూనే వుంటారు. అల్లాగే నీ ఆస్తి ఎప్పటికైనా ఆయనదేనని, అప్పులు యిస్తూనే వుంటారు. ఎటొచ్చీ, యింత పుస్మరంగా యివ్వకుండా...అతన్నీ, పైవాళ్ళనీ యిద్దర్నీ బెదిరించి నేను ఆపుతాను. ముందు ఈ అప్పులు చెల్లగట్టడం మంచిది" అన్నారు.

"అయితే నాకు యీ వూబినుంచి విముక్తిలేదాండి ?" అని అడిగాను నిస్పృహగా. లాయరుగారు జాలిగాచూసి వూరుకున్నారు. నాకు మరో అనుమానం వచ్చింది.

"అయితే నా డబ్బుమీద వారికి హక్కు ఎల్లకాలం వుంటుందాండి ?" అని అడిగాను.

"ఆహా ! ఎల్లకాలం వుంటుంది. అంటే నువ్వు సంపాయించేది, అమ్మే అధికారం లేకపోయినా...నీపేరిటఅప్పన్నా చెయ్యవచ్చును" అన్నారు ఆయన.

"నేను పోయాక ?" అని అడిగాను.

"తండ్రి ఆస్తి కొడుక్కీ, భర్త ఆస్తి భార్యకీ తదనంతరం ఎలా చెందుతుందో, అలాగే నీ ఆస్తి మీ ఆయనకి చెందుతుంది. మీ దాంపత్యంలోని చిక్కులు బయటకి కనపడకుండా వుండేందుకు, అతను మేనగోడల్ని పెళ్ళాడలేదు. చాలా దూరపు ఆలోచనవుంది; మీ ఆయనకి" అన్నారు.

"ఎందుకండీ యీ వెధవ నక్కజిత్తులు. హాయిగా నిర్మలంగా అందరికీనుల్లే బతక్క!"

"అందరికిమల్లే మీ జీవితాలున్నాయా చెప్పు? అందరూ నీకు మల్లే సినిమా తారలై, లక్షలు ఆర్జించారా? అందరి భార్యలు చూస్తూచూస్తూండగా యింతగడించారా? నువ్వు అందరికిమల్లేవుంటే, మీఆయనా మామూలుగా వుండేవాడు. అసలు మీ జీవితాలే మామూలుకి భిన్నమైనాయి. అందుకని అందరిసమస్యల్లాగ మీవిలేవు."

"మీరు ఆయన్ని వెనకేసు కొస్తున్నారు."

"వెనకేసుకురావడంలేదమ్మా, బయట...వాణ్ణి కాబట్టి నీకుమల్లేకాక ... కోపతాపాలు లేకుండా ... చూడకలుగుతున్నాను. నిన్ను పెళ్ళాడేవేళకి అతనూ మామూలు సగటు మనిషికిమల్లే ప్రేమించి పెళ్ళాడాడు. కాలం గడిచినకొద్దీ నువ్వు ఆర్థికంగా ఎదిగిపోవడం మొదలుపెట్టావు. అతను బయలు దేరిన చోటులోనే ఆగిపోయాడు. చేతినిండాపనీ, మనసుకి ఆలోచనా, తగిన బాధ్యతలూ. లేక అలా అయిపోయాడు."

"వ్యాపారం చెయ్యమని వారికి చాలాసార్లు చెప్పి చూశాను. మేనకోడలు పెళ్ళి అయిపోయాక, ఒక పదివేలు యిస్తాను ప్రెస్ పెట్టమన్నాను. 'నువ్వు సంపాయిస్తున్నావుగా–నేను కష్టపడటం ఎందుకు' అని నవ్వి వూరుకున్నారు. నన్నేం చెయ్యమంటారు ? మీరే చెప్పండి."

"నీదీ కాదు– అతనిదీ కాదు తప్పు. తిని కూచోడం అల వాటు అయ్యాక అతన్ని కష్టపడమంటే ఎలా వొప్పుకుంటాడు. ఒకవేళ ప్రెస్ పెట్టినా సంవత్సరానికి ఏ రెండువేలో లాభం వస్తుంది. ఈ లోపల నువ్వు యిరవైవేలు సంపాయిస్తుంటావు. ఏ నాడైనా అతనికంటే సంపాదన హెచ్చాయను. అసలు ఆ పరిస్థితిలో ఎవరన్నా అల్లాగే అవుతారు. నీ సమర్థత యాక్టింగ్‌లో రాణిస్తే, అతని తెలివి నీ చుట్టూ వలపన్ని వక్రమార్గాలు ఆలోచించడంలో వుపయోగపడింది. నీ పేరు మరుగున అతని పేరు పడిపోవడం భరించలేకపోయాడు. దాని కోసం యింట్లోవారి మంచితనాన్ని కొని, నీ మీద సాధిస్తు న్నాడు. అసలు యీ పరిస్థితులకి కారణం మీరిద్దరూ కాదు. ధనం–మువ్మాటికీ ధనం అని చెప్పవచ్చు. నీ కొచ్చిన కీర్తికి నువ్వు అనుభవించాల్సిన శిక్షయిది. పాపం అతనుమటుకు బాధపడడంటావా ?

"ఏమో ? మరోమాట, ఈ ఆస్తీ డబ్బూ అంతా ఆయనదేనని చాలా భరోసా పెట్టుకుని వున్నారు. ఆయనకే చెందుతుందని అంటారా ?"

"ఆ - నీ తదనంతరం."

"నా ఆస్తిమటుకు యింట్లో వాళ్లెవ్వరికీ చెందకూడదు. ఆఖరికి ఆయనకికూడా చిల్లికానీ రాకూడదు. నేబతికినన్నాళ్ళూ నామీద కసి వాళ్లు తీర్చుకుంటే, నేను చచ్చిపోయి వాళ్ళ మీద కసితీర్చుకుంటాను. ఆస్తి తనకి దక్కుతుందని ఆయనకి మహా ధైర్యంగావుంది" అన్నాను.

"నీకు ప్రేమాస్పదులైన వాళ్ళకి రాయి" అన్నారు.

"ఆలాటి వారెవరూ నాకులేరు."

"ఆలా అయితే ఏ సంఘానికో, స్కూళ్ళకో, హాస్పటళ్ళకో, దేవుడికో, - దేనికో ఒకదానికి రాయవచ్చు" అన్నారు.

"నా ఆస్తి సేవాసదనానికి రాస్తాను. ప్రతిచిల్లిగవ్వా ఆ సదనానికి చెందాలి. నేను రాసినట్టు మా వాళ్ళకి తెలియకుండా వుంటుందా?"

"ఓ - దానికేం, అవన్నీ నేను చూసుకుంటాను" అన్నారు.

నా తదనంతరం యిళ్లు రెండూ, యిరవై ఎకరాల తోట, నాలుగుగ్రౌండ్ల స్థలమూ సదనానికి చెందేటట్టు విల్లురాసి, భద్రంగా రిజిష్టరాఫీసులో వుంచాను, ఆ మూడో రోజున.

కాలం గడుస్తోంది. నా ఆరోగ్యం ఆనాటికానాటికి క్షీణిస్తోంది. మొదట్లో నిద్రకి మాత్రలు వేసుకుంటే నిద్ర వచ్చేది. రానురాను అవికూడాపనిచెయ్యడం మానుకున్నాయి. ఒకొక్కరాత్రి, గుండెల్లో చెప్పరాని బాధతో నిద్రపట్టేది కాదు. గంటా రెండుగంటలూ ప్రాణం కడగొట్టినట్లు తన్నుకు లాడేదాన్ని. వొళ్ళంతా ముచ్చెమటలుపట్టి, తర్వాత మగతగా పడివుండేదాన్ని. ఎందుకైనా మంచిదని మా నాన్నలా చని పోతానేమోనని అనుమానంతట్టి ఏడాదిక్రితం మీ స్నేహి తుడు రాజన్ దగ్గిరికి వెళ్ళాను. ఆయనే పెద్దడాక్టరుని పిల్చు కొచ్చి నా గుండెనీ శరీర పరిస్థితినీ పరీక్ష చేయించారు.

నేను పూర్తి విశ్రాంతి - మానసికంగా దైహికంగా తీసుకోకపోతే ఒక ఏడాదికంటే బతకనని ఆ పెద్దడాక్టరు నా ముఖంమీదే చెప్పాడు. ఆ తర్వాత మీరాజన్‌తో మాట్లాడి నా జబ్బు సంగతి ఎవ్వరికీ వెల్లడి చెయ్యవద్దని మాటతీసు కున్నాను. నా సంగతి యింట్లోగూడా ఎవరికీ తెలియదు. వారి సౌఖ్యాలకి గడ్డురోజులు రాబోతున్నాయని యింట్లో ఎవరూ వూహించుకో లేకపోయారు.

ఎటొచ్చి ఎటుబోయినా ఆ స్థితుటుకు ఇంట్లోవారికి దక్కకూడదు. ఈ లోపల మరోసారి లాయర్ని కలుసు కున్నాను. నా దగ్గిర ముప్ఫైవేలు కిమ్మతుచేసే నగలున్నాయి. అవన్నీ లాయరుద్వారా బాంక్‌లో పెట్టాను. మామూలుగా పైకి వాడుకునే నగలుమటుకు ఉంచాను. ఈ పనులన్నీ చాలా

జాగ్రత్తగా మా వారికీ, ఇంట్లోవారికీ తెలియకుండా కాని చ్చాను. డాక్యుమెంట్లూ, నగలూ అన్నీ లాయరుద్వారా భద్రంగా ఉన్నాయి.

రాతకోతలన్నీ అయాక "మా నాన్నకిమల్లే నాకు కూడా చావు నిద్దట్లో వస్తుందని అంటున్నారు. ఒకవేళ నేను ఆ యింట్లోనే చనిపోతే, ఆస్తిపాస్తులు వాళ్లు రాయించు కుంటారంటారా ?" అన్నాను లాయరుగారితో.

"లేదు అసలు వాళ్ళు అలా రాయించుకున్నా చెల్లదు. నువ్వు ముందుగానే ఆస్తి అంతా సేవాసదనానికి రాస్తివి. దానికి నేనుగాక మరియిద్దరు సాక్షులుకూడా సంతకం చేశాము."

"ఉన్న రెండుకార్లూ-ఇంట్లోవున్న వెండిసామానూ-నా బట్టలూ నగలూ ఇవన్నీ వాళ్ళకే వెళ్ళిపోతాయి. ఎటొచ్చీ స్థిరాస్థిమటుకు బయటికిపోతుంది" అన్నాను నేను.

"ఇంకా నీకు ఎన్నాళ్ళు పనివుంది యిక్కడ ?" అని అడిగారు లాయరు.

"ఒక నెల."

"వొంట్లో బాపు లేదంటున్నావు కనక నర్సింగ్ హోమ్‌లో ఉండి ఒక ఏడెనిమిది నెలలు రెస్టుతీసుకో. ఆపైన చూదాం" అన్నారు ప్లీడరుగారు.

"డాక్టరు నాలుగయిదు నెలలకంటే బతకనంటున్నారు"

"డాక్టర్లూ, లాయర్లూ వీళ్ళిద్దరేనా నీకు సలహాలిచ్చేది. నీకు నువ్వు ఆలోచించుకో. ముందు అక్కడికి వెళ్ళివుండు. ఈ లోపల ఇక్కడ వీళ్ళు ఎలా గడుపుకుంటారో చూద్దాం."

"అప్పులు చేస్తారు."

"చెయ్యనీ. అవన్నీ తర్వాత ఆలోచించుకోవచ్చును. 'జబ్బుగావుంది రెస్టుతీసుకోమన్నాడు డాక్టర'నిచెప్పి ముందు ఇక్కడినుంచి కదులు" అన్నారు లాయరుగారు.

వారంరోజుల క్రితం వారికి ఎలాగో, నా రాతకోతలు కొంచెం అనుమానంగా చెవినిపడ్డాయట. లాయర్ని అడిగారట. డాక్టరునికూడా నా ఆరోగ్యంగురించి వాకబుచేశారట. రాజన్‌గారూ - లాయర్‌గారూ సమాధానం యివ్వలేదు గాని, రాజన్‌గారు తీసుకువచ్చిన హార్ట్‌స్పెషలిస్టు ఆరు నెలల క్రితమే చాలాప్రమాదంగావుందని తను చెప్పినట్టూ, యింక ఆట్టేరోజులు బ్రతకననీ చెప్పారుట.

అది విని పరుగెత్తుకొచ్చారు. ఆస్తిపాస్తులు గురించి నన్ను నిలవదీశారు. నేను ఏమీ రాయలేదని బుకాయించాను. ఆయన నమ్మలేదు. నన్ను మళ్ళీ మద్రాసు వచ్చెయ్యమని బలవంతంచేశారు మొన్నరాత్రి.

"నేను రాను. నాకిక్కడే హాయిగావుంది" అన్నాను.

"ఈమారుమూల ఎందుకు. అక్కడ యింతకంటే హాయిగావుండేటట్టు చేస్తామరి"

"నేను రాను"

"ఎందుచేత"

"రావాలనిలేదు"

"బలవంతం మీద తీసుకెళ్తే?

"మీాను బలవంతంగా తీసుకెళ్లేందుకు యిది మద్రాసు కాదు...నర్సింగ్ హోమ్"

"డాక్టర్నే వప్పించి తీసుకెళ్తాను."

"ఆయన మూడునెలలదాకా గేటుదాటేందుకు వీలులేదన్నారు" అన్నాను నెమ్మదిగా.

"మొదటినుంచీ నీది వెధవబుద్ధి. నీకసలు జబ్బూలేదూ, పాడూలేదు. అంతా నటన"

"బుద్ధిలేనిదానికోసం మీారెందుకు బాధపడ్తారు. మొదటినుంచీ తెలిసికూడా, యిన్నాళ్ళు ఎందుకుంటున్నారు నాతో పాటు. ఎప్పుడో వదిలెయ్యకపోయారా?"

"ఎందుకూ వదలడం? నేను నీఅందంచూసీ, నీ పాతివ్రత్యంచూసీ, పెళ్ళాడానని అనుకుంటున్నావా? నీ డబ్బుకోసం నిన్ను చేసుకున్నాను. లేకపోతే శ్యామలనే పెళ్ళాడేవాడిని."

"పోనీ, తర్వాతనన్నా శ్యామలని పెళ్ళాడకపోయారా?"

"ఏ పెళ్ళీ చేసుకోకుండా వుంటేనే, నన్ను పురుగుకింద చూసి, నీడబ్బు నువ్వు జాగ్రత్త చేసుకుంటున్నదానివి, దాన్ని పెళ్ళాడితే...అది వంకగా...గోపాలంకాకపోతే వాడిలాంటి వాణ్ణి మరొకణ్ణి చూసుకు, నువ్వు వుడాయించకుండా వుండే దానివా ?"

"పాపం. నేను మర్చిపోయినా...మీరుమాత్రం మర్చి పోలేదు– ఆ గోపాలాన్ని."

"ఎలా మర్చిపోతాను? వెధవ, సందుదొరుకుతుందేమో ఎగరేసుకుపోదామని చూశాడు."

"పాపం... మీకుమల్లేనే"

"నోర్మూయ్. తన్నులు తింటావ్ !"

ఇలా తెల్లవార్లూ జాగరణచేశాము. నయానాభయానా నన్ను మద్రాసు తీసుకెళ్ళాలని చూశారు. అక్కడికి వెళ్ళాక మళ్ళీ అన్నీ తిరిగి రాయించుకోవాలని ఆయన ఎత్తు.

ఇది పిల్లి ఎలకే చెలగాటంలా అయింది. వెళ్ళకుండా ఎలాగన్నా తప్పించుకోవాలని నేను, ఎలాగన్నా తీసుకెళ్ళాలని వారూ – యిలాయిద్దరం తెల్లవారేదాకా మాటల్తో వొకరి నొకరం తిట్టుకుంటూ గడిపాం.

తెల్లవారి మీదగ్గరకొచ్చారు. మీరు చెప్పిందివిని అగ్గి రాముడయిపోయారు. ఆయనకళ్ళు చూస్తే నాకుచాలాభయం

వేసింది. అవి అతిక్రూరంగా, ఎర్రగా మెరిశాయి, నిప్పుకణి కలులాగా.

నావంక చూసి "గెల్చానని అనుకుంటున్నావుకదూ! అదికల్లఅని రుజువు చేసుకుంటాను. నిన్ను యింతటితో వదులు తానని అనుకోకు" అంటూ వెళ్ళిపోయారు.

రేణుక గజగజ వణికిపోతోంది. తుపానులో చిగురు టాకులా వూగిసలాడిపోతోంది–ఆమె భయంవల్ల. రెండుచేతులు తీసుకుని "భయపడకు...యిక్కడ ఎవ్వరూ లేరు. నేనుండగా నీకేంభయంలేదు. యిట్లాచూడు, రేణుకా!" అన్నాను.

"నన్ను బతకమని మీరు కోరారు. ఇంకా మీకు ఆ కోర్కెవుందా? నేను బతికినా, పిచ్చికుక్కను తరిమినట్టు తరిమి, నేను ఏమూలవున్నా వేటాడి పట్టుకుంటారు. ఎందుకు–నేను బతకటం చెప్పండీ, అంది రేణుక కన్నీళ్ళుకారుస్తూ.

నాకు నోటమాటరాలేదు. ఆతర్వాత వారంరోజులు ఆమెకి మనస్థైర్యం కలిగిద్దామని, జీవితంలో ఆలంబనగా నా ప్రేమని అర్పిద్దామనీ, శాయశక్తులా ప్రయత్నించాను. కాని రేణుక నిరాశాజీవి, అశక్తురాలు. లోకంతో పోరాడిపోరాడి అలసిపోయింది రేణుక. సోమవారం తెల్లారగట్ల నాచేతుల్లో ప్రాణాలు వదిలింది.

ఆమె కోరిక ప్రకారం నర్సింగ్‌హోమ్‌కి దక్షిణంగా, దూరానకనిపిస్తున్న ఆ రెండుచెట్లమధ్యనీ, ఆమె దేహం బూడిద అయింది. ఆ చిన్న తులసికోట—ఆమె చిహ్నం.

బ్రతికున్నంతకాలం పొందలేని విజయాన్ని రేణుక చని పోయి సాధించింది. మృత్యువుతో కలిసి భర్తనీ, బంధువుల్నీ, వోడించింది. ఆమె చివరిఘడియలు ప్రశాంతంగా వెళ్ళి పోయాయి. నవ్వుతూ కళ్ళుమూసేసింది. మరణంలోకూడా చిరునవ్వుఆమె అధరాన్ని వదలలేకపోయింది. "ఇప్పుడుచెప్పండి; మనుషులు ఆస్తులెందుకు సంస్థలకిరాస్తారో"... అన్నాడు డాక్టరు రామారావు. ఎవరూ మాట్లాడలేదు. అందరూ పారిజాతపరిమళంవస్తున్న దిక్కుగా తులసికోటవైపుకి నడిచాను.

